

Univerzita Pardubice

Fakulta Filozofická

PROGRAMY ZAMĚŘUJÍCÍ SE NA ODCHOD DĚTÍ Z DĚTSKÝCH
DOMOVŮ V ČESKÉ REPUBLICĚ

Natalia Wajtrová

Bakalářská práce
2019

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Natalia Wajtrová**
Osobní číslo: **H16317**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Programy zaměřující se na odchod dětí z dětských domovů v České republice**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce bude zaměřena na proces odchodu dětí z dětských domovů. Práce bude teoreticko-praktická a kvalitativní. V teoretické části bude popsána legislativa, současný stav problematiky a pojmy vztahující se k tématu. V praktické části bude bakalářská práce zaměřena na komparaci vybraných programů, které se touto problematikou zabývají. Pomocí metodologických nástrojů - rozhovorů a obsahové analýzy - budou popsány strategie vybraných organizací, které programy realizují. Cílem práce je zjistit, jak jsou děti připravovány prostřednictvím uvedených procesů na odchod z dětských domovů a jak jsou tyto programy efektivní.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Služby pro rodinu a děti: sborník příspěvků ze semináře konaného dne 16. srpna 2011 [v Praze]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011. ISBN 9788074210419.

ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Zdenka Šándorová, Ph.D.

Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **1. dubna 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. června 2019**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 27. listopadu 2017

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne

Natalia Wajtrová

Poděkování

Ráda bych poděkovala PeadDr. Šándorové, Ph.D. za její odbornou pomoc, cenné rady, vedení mé bakalářské práce a především čas, který mi věnovala při konzultacích. Dále bych ráda poděkovala účastníkům rozhovorů za jejich ochotu a cenné informace.

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku odchodu dětí z dětských domovů v době plnoletosti. Cílem práce je zjistit, jak odchod dětí funguje, co mu předchází, jaká rizika odchod nese a následně zjistit, jakou efektivitu v této roli hrají neziskové organizace, které se na danou problematiku zaměřují. Hlavním cílem je tedy popsat projekty, které takové neziskové organizace zakládají a zjistit, jak efektivní jsou.

Praktická část poté bude vypracována pomocí kvalitativního výzkumu metodou rozhovorů s organizátory projektů doplněnou o obsahovou analýzu materiálů vybraných neziskových organizací.

K celkovému zpracování práce bude použita odborná literatura, internetové a lidské zdroje.

Klíčová slova:

Dětský domov, adolescence, rizika odchodu z dětského domova, projekty pro podporu odchodu dětí z dětských domovů

Abstract

The final thesis focuses on the issue leaving children from children's homes at their age of majority. The aim of the final thesis is to find out how the children are leaving, what prevents their departures and what risks they are going to take. Aim is also to find out how effective are non-profit organizations connected with this issues.

The main objective is therefore to describe the projects that non-profit organizations are based on and to find out how effective are they. The practical part of the thesis will be elaborated by qualitative research through the method of interviews with project organizers. This interviews will be supplemented by content analysis of materials of selected non-profit organizations. The books, internet and human resources will be used to complete the final thesis.

Keywords:

Children's Home, adolescence, risk of leaving the children's Home, projects to support the departure of children from children's Home

Obsah

Úvod	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	12
1. Mikrosystém – dětský domov	12
1.1 Pojmy	12
1.2 Dětský domov	14
1.2.1 Historie dětských domovů na území českých zemí	14
1.2.2 Činnost dětského domova	16
1.2.3 Rizika a nedostatky dětského domova	16
1.3 Příprava pro odchod dětí z dětského domova	19
1.4 Cílová skupina.....	22
1.5 Odchod dětí z dětského domova	23
2. Makrosystém - stát	26
2.1 Mezinárodní předpisy a deklaráce o právech dítěte	26
2.2 Legislativa České republiky	27
2.2.1 Národní akční plán (NAP)	30
3. Programy zabývající se odchodem dětí z dětského domova.....	31
3.1 Typy organizací.....	31
3.2 Nadační fond Veroniky Kašákové	32
3.2.1 Projekt: „Restart“	32
3.3 Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových	33
3.3.1 Projekt: „Jazykové kurzy pro děti z dětských domovů, pěstounských a sociálně slabých rodin“	33
3.3.2 Projekt: „Startovné do života“	34
3.4 Nadace Terezy Maxové dětem.....	34
3.4.1 Projekt: „New job/New life“	34
3.5 Múzy dětem.....	35
3.5.1 Projekt: „Život nanečisto“	35
3.5.2 Projekt: „Patron“	37
3.6 Člověk hledá člověka	37
Člověk hledá člověka je organizace, která se zabývá problematikou odchodu dítěte z dětského domova.....	37
3.6.1 Projekt: „Vstup do života“	37
3.7 Dejme dětem šanci	37
3.7.1 Projekt: „Pomoz mi do života...“	38
II. PRAKTICKÁ ČÁST	40
4. Metodologie výzkumného šetření	40
4.1 Cíl výzkumného šetření.....	41
4.2 Hlavní cíl výzkumu	41
4.3 Výběr výzkumného vzorku	41
4.4 Informace o respondentech	41
4.5 Metoda sběru dat	42
4.6 Průběh rozhovorů	42
4.7 Metoda zpracování dat	43
5. Nadační fond Veroniky Kašákové	43
5.1 Finanční zdroje.....	44

5.2 Propagace	44
5.3 Plány do budoucna	44
5.4 Projekty	45
5.5 Problémy mladých, se kterými se po odchodu z dětského domova potýkají.....	47
5.6 Změny, které by mohly v problematice odchodu dětí z dětského domova přispět ke zlepšení celého procesu dle slov respondentů.....	47
6. Múzy dětem.....	49
6.1 Finanční zdroje.....	49
6.2 Propagace	49
6.3 Plány do budoucna	50
6.4 Projekty	50
6.5 Evidence úspěšnosti projektů.....	53
6.6 Problémy mladých, se kterými se po odchodu z dětských domovů potýkají.....	53
6.7 Změny, které by mohly v problematice odchodu dětí z dětského domova přispět ke zlepšení celého procesu dle slov respondentů.....	54
7. Komparace projektů.....	55
7.1 Finanční zdroje organizací	55
7.2 Propagace organizací	56
7.3 Pohled na problémy, se kterými se děti odcházející z dětských domovů často potýkají .	56
7.4 Činnosti, které jsou pomocí projektů uskutečňovány	56
7.5 Úspěšnost projektů.....	57
7.6 Změny, které by mohly v problematice odchodu dětí z dětského domova přispět ke zlepšení celého procesu dle slov respondentů	57
8. Shrnutí výzkumu	59
Závěr	61
Použitá literatura	63

Úvod

Domov je místem plným osobitých a specifických lidských vztahů. Také je to především místo, které poskytuje bezpečí a životní jistoty. Proto má v našich životech tak zásadní postavení. Bezpodmínečně však domov neznamená jen zcela konkrétní byt či dům, ale rozhodujícím faktorem jsou zde lidé a blízké okolí. I přesto, že je domov pro dítě tak důležitým místem, stále se setkáváme s tím, že mnoho dětí tráví své dětství v dětském domově. Tyto děti si ovšem život v dětském domově nevybraly. Byl jim nějakým způsobem nařízen a jim nezbyvá nic jiného, než tento fakt přijmout. Život v dětském domově či jiném ústavním zařízení jim umožňuje materiální zabezpečení, možnost vzdělávat se a další možnosti, které jsou pro vývoj a život dítěte podstatné a v jejich původní rodině nebylo možné tyto podmínky zajistit.

I přesto, že se dětský domov prostřednictvím vychovatelů snaží dětem poskytnout co nejlepší péči, dětem se ani tak nedostává rodičovské lásky, pocitu jistoty či soukromí. Děti postrádají také samostatnost, neboť jsou z dětského domova zvyklé, že se o ně stále někdo stará a v nesnázích jim vždy má kdo poskytnout pomocnou ruku. Žijí tedy často v tzv. bublině, kdy nevidí reálný způsob života. Opuštění domova v plnoletosti je proto pro děti z dětského domova komplikovanější než v případě dětí pocházejících z běžné rodiny. Děti z rodin žijí v reálné domácnosti, vidí, jak co funguje, a především mají rodiče, kteří tu pro ně stále zůstávají a rádi pomohou.

Děti z dětských domovů mají často také rodiče, ale pomoc od nich většinou nelze očekávat, a naopak je návrat dítěte do původní rodiny považován za velké riziko. Dítě by se vrátilo do domácnosti, ze které bylo odebráno a není pro něj toto prostředí vhodné. Nejenže je předpokládán propad plnoletého dítěte do rodinných poměrů, ale často je také okradeno či zneužito svými nejbližšími, neboť pro tyto rodiče neznamená dítě nic jiného, než přísun peněz. Nejlepší možností pro dítě tedy je, pokud si po odchodu z dětského domova zařídí své vlastní bydlení třeba s přáteli nebo využije možnost jiného druhu bydlení, jakým je například azylový dům.

Děti, odcházející z dětského domova však netrápí jen bydlení, ale mnoho dalších problémů, jako je např. sociální handicap, který znemožňuje možnost začlenit se správně do společnosti. Děti mohou mít potíže s komunikací, především pokud se jedná o komunikaci s cizími jedinci a probíhá na veřejném místě, jakým je třeba úřad. To jim ztěžuje zařizování

úředních záležitostí a také hledání zaměstnání, které znamená zajištění lepšího života. Z dat získaných od Nadačního fondu Veroniky Kašákové vyplývá, že téměř 6 dětí z 10 se po odchodu z dětského domova dopouští trestné činnosti, potýká se s drogami a alkoholem, prostitucí a gamblerstvím. Z těchto výzkumů vyplývá, že 70 % bezdomovců pochází právě z ústavní péče.

Je tedy zřejmé, že způsob výchovy, který je v dětských domovech provozován, je značně nedostačující a děti nejsou dostatečně připraveny pro život mimo brány dětského domova a převzetí vlastní zodpovědnosti za svůj život.

Je tedy nutné tomuto tématu věnovat větší pozornost ze strany státu a dětského domova a poskytnout dětem lepší způsob přípravy pro odchod z dětského domova.

Přínosem pro děti, které tato těžká životní situace čeká, jsou neziskové organizace, které dětem poskytují pomoc v nejrůznějších variantách. Většinou se zaměřují především na oblast finanční gramotnosti, hledání bydlení a zaměstnání. Organizace pomocí svých projektů předávají rady a důležité informace těm, kteří to opravdu potřebují.

K tomuto tématu jsem se dostala v návaznosti na slečnu Veroniku Kašákovou, kterou sleduji delší dobu na sociálních sítích a posléze jsem začala sledovat i její činnosti, kterými se zabývá. Jelikož sama pochází z dětského domova a je si vědoma všech nedostatků v přípravě odchodu z dětského domova, založila nadační fond, který dětem v tomto období poskytuje pomoc. Její práce mne zaujala, a proto jsem se začala o tuto problematiku více sama zajímat. Z tohoto důvodu mi přišlo zajímavé a přínosné, napsat o této problematice svou bakalářskou práci.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je soustředěna na popis mikrosystému a makrosystému v rámci přípravy dětí na odchod z dětského domova a poskytování pomoci. Část mikrosystému je zaměřena na objasnění pojmů souvisejících s danou problematikou, popis historie a současnosti dětského domova a zdokumentování procesu přípravy pro odchod z dětského domova. Část makrosystému je zaměřena na popsání legislativy. Na konci teoretické části jsou popsány programy, které se danou problematikou zabývají. Je popsána samostatná organizace i přímo její projekty, které jsou dětem poskytovány.

V praktické části je realizováno šetření prostřednictvím kvalitativního výzkumu. Na základě rozhovorů s pracovníky a obsahové analýzy dvou vybraných organizací jsou popsány činnosti organizací a především projektů, které organizují.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Mikrosystém – dětský domov

1.1 Pojmy

Pro terminologickou jednotnost v dané problematice jsou níže popsány pojmy: ústavní péče, ústavní výchova, adolescence, rodina a práce, které se daného tématu týkají.

Ústavní péče

Ústavní péče zahrnuje nerodinné umístění dítěte mimo domov. UNICEF definuje ústavní péči jako druh pobytové péče poskytované v jakékoliv formě, která není založena na rodinném základě, a to jak s velkým, tak malým počtem dětí. (2010, s. 11 In.: Sychrová, 2014, s. 41)

Matoušek (2003) tuto péči vysvětluje jako péči poskytovanou klientům profesionály, případně dobrovolníky, v ústavním zařízení. Jsou zde také uvedeny různé podoby této péče. Může se jednat o poskytování náhrady chybějícího domova až po represivní reakci společnosti na nepřijatelné způsoby chování. Dlouhodobá ústavní péče nese také velké riziko v podobě neschopnosti se adaptovat po propuštění do prostředí běžného života, neboť je jedinec udržován pouze v uměle vytvořeném prostředí.

Ústavní výchova

Ústavní výchova je, dle Matouška (2003), který se opírá o institut platného práva České republiky (z.94/1963, z.359/1999), opatření navržené orgánem sociálně-právní ochrany dětí schválené soudem. Uplatňuje se v případech, kdy rodina o dítě není schopna nebo ochotna pečovat a výchovu dítěte není možno zajistit jiným přiměřeným způsobem. Před rozhodnutím soudem se zjišťují všechny možnosti, jak dítěti zajistit jinou pečovatelskou službu – náhradní rodinnou péči či péči v zařízení pro děti vyžadující okamžitou péči.

Kojenecký ústav

Kojenecký ústav představuje zařízení pro nejmenší děti, od narození do jednoho roku, které nemají možnost vyrůstat v rodině. Vedoucím v kojeneckém ústavu je lékař a vychovateli jsou zdravotní sestry. Tento typ ústavní péče má za cíl poskytovat dětem základní péči, zjišťovat jeho sociálně-právní situaci a v případě nezájmu rodičů ve spolupráci

s oddělením sociálně-právní ochrany dětí zprostředkovat vhodný typ další výchovné péče. (Matoušek, 2003, s. 90)

Dětský domov

Dětský domov popisuje Matoušek jako zařízení, které je určeno pro děti nemající možnost vyrůstat v rodině, a to proto, že rodinu nemají, nebo proto, že rodina není schopná či ochotná se o dítě postarat. Takové děti nesou pojmenování sociální sirotci. Mezi těmito sociálními sirotky se objevuje stále více a více dětí s postižením, protože se o takové děti rodiče odmítají starat. Dětské domovy mají různé podoby. Buď mohou být internátního typu, kde žijí děti stejného věku a vychovatelé se u nich střídají na směny, anebo typ rodinný, kde žijí děti věkově nestejnorodé, ale naopak v menším počtu, a bydlení je přiblíženo životu v domově. Bydlí se v bytě a jsou zde stálí vychovatelé. Tento rodinný typ je pro děti lepší, neboť lépe nastiňuje klasický rodinný život a také dochází k menším psychickým deprivacím, které děti v ústavních zařízeních postihují. (Matoušek, 2003, s. 50)

Deprivací se rozumí strádání a nedostatečné uspokojování základních potřeb. (Hartl, 1996, s. 34)

Adolescence

Pojem adolescence je popisováno jako určité období života člověka, kdy je začátek spojován s plnou produkční zralostí, a v jejím průběhu se obvykle ukončuje tělesný růst. Pro ukončení tohoto období není ale biologický vývoj důležitý, protože důležitou váhu zde má psychologické kritérium, kdy jedinec dosahuje osobní autonomie, kritérium sociologické (role dospělosti) a kritérium pedagogické, kdy jedinec ukončuje vzdělání a získává profesní kvalifikaci. (Macek, 1999, s.11-12)

Druhá definice první doplňuje. Tvrdí, že adolescence je období dospívání, kdy se jedinec připravuje na dospělost. Během adolescence se buduje charakter (typické je ostré moralizování), ustaluje se kognitivní styl, kontrola pudů a emocí, profiluje se interpersonální chování, dospívající nalézá vlastní identitu. (Matoušek, 2003, s. 21)

Rodina

Rodina je v užším, tradičnějším pojetí skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků (sňatek, adopce). (Matoušek, 2003, s. 187)

Hartl (1999) definuje rodinu jako společenskou skupinu spojenou manželstvím.

Práce

Práce je cílevědomá činnost člověka vytvářející užité hodnoty k uspokojování vlastních potřeb pracujícího, případně potřeb jemu blízkých lidí. (Matoušek, 2003, s. 159)
Hartl (1999) popisuje práci jako činnost zaměřenou na výdělek, výživu, uspokojení potřeb.

1.2 Dětský domov

1.2.1 Historie dětských domovů na území českých zemí

Dříve, než se zaměříme na samotnou problematiku odchodu dětí z dětského domova, je potřeba popsat, co to dětský domov je a zmínit jeho historii.

Historie dětských domovů sahá až do 4. století, kdy byly zřizovány útulky pro opuštěné děti v Cařihradě. To byly vůbec první domovy, které sloužily odloženým dětem. V roce 787 byl založen první nalezenec v Miláně. Hlavním zřizovatelem těchto nalezenců byly kláštery. Ty nepřijímaly pouze opuštěné děti, nýbrž i staré či nemocné lidi. Těmto nalezencům se říkalo dobročinné ústavy.

První sirotčinec byl založen v roce 1520 v Amsterdamu, a právě Holandsko patří na první místo v zakládání sirotčinců. Přesuneme-li se na území naší země, zjistíme, že jsme za Evropou velmi zaostávali. První ústavy začaly vznikat v době Rakouska-Uherska až v roce 1883, kdy jich ale bylo zřízeno rovnou 21. (Vocilka, 1999, s. 19-23)

V 19. století se začalo přemýšlet o významu rodiny a její důležitosti pro jedince a pozornost byla zaměřena také na odchod dětí z dětských domovů. Na konci 20. století pak dochází k systematické úpravě, co se péče o děti a mládež žijících v ústavních zařízeních týká. Ústavní zařízení mají nově pod svou správou okresní výbory. (Vocilka, 1999, s. 19-23)

Ve stejné době také dochází ke změně, co se zájmů dětí týká. Existují instituce, které se zaměřují především na mladistvé, které jsou týráni svými rodiči. Celkově jde tedy o ochranu jedince před vnějším okolím, tedy paradoxně i před svou vlastní rodinou. (Matoušek, 1999, s. 34)

V roce 1952 přišel velký obrat, co se tohoto tématu týká. Děti byly odebírány z pěstounské péče a byly umisťovány do dětských domovů, které byly velké se společnými ložnicemi a jídelnami. Takové domovy byly určeny pro různé věkové kategorie. Měly ráz kolektivní výchovy a měly utvářet socialistického člověka. (Vocilka 1999, s. 24)

Bohužel se později zjistilo, že toto rozhodnutí nebylo šťastné, neboť se u dětí začínala projevovat psychická deprivace. Hartl (1996) popisuje deprivaci jako strádání, kdy má člověk nedostatečné uspokojování svých základních potřeb. Deprivaci můžeme dělit na biologickou, smyslovou, motorickou a psychickou či citovou. Psychická neboli citová deprivace znamená neuspokojení potřeby lásky a jistoty, která je často u dětí z dětských domovů znatelná.

V roce 1961 proto probíhá bratislavský kongres pediatriů a hovoří o teorii psychické deprivace u dětí z dětských domovů. Tento kongres přispěl k tomu, že se začaly zřizovat domy se zvýšenou výchovnou péčí. To mělo příznivý vliv na humanizaci, lidskost, a především přiblížení se k formě rodinné péči. Mimo to mění dětské domovy i vzhled. Mění se velikost domovů i délka pobytu. Ke změně došlo i ve struktuře volného času, která byla dříve velmi nepružná. Program se více uvolnil a děti mají možnost si zvolit náplň podle své volby. (Matoušek, 1999, s. 35)

O tři roky později, tedy v roce 1964, byl vydán nový zákon o rodině. Ten opětovně zavedl zavedení pěstounské péče a případné adopce.

V roce 1997 bylo v České republice 115 dětských domovů a z toho 41 domovů rodinného typu. (Vocilka, 1999, s. 24-25)

V současné době je na území České republiky 143 dětských domovů s celkovou kapacitou 5 003 míst, ze kterých je využito 4 274 (Asociace dítě a rodina, 2015), a systém dětských domovů se zcela přeměnil. V současné době převažují dětské domovy ve formě rodinného bydlení oproti internátnímu typu. V rodinném bydlení je základním znakem menší skupina tvořená zpravidla 6-8 dětmi, ve které jsou umístěny obvykle děti různého věku i pohlaví. Sourozenci jsou zpravidla zařazovány do stejné rodinné skupiny. (Zákon 109/2002 Sb.)

V jedné budově či jednom areálu dětského domova smí být zřízeno pouze 2-6 rodinných skupin. To platí i pro dětské domovy se školou. (Zákon 109/2002 Sb.)

Několik let se také řeší otázka financí v oblasti dětí v dětských domovech. Za pobyt dítěte v pěstounské péči stát vyplácí 16 000Kč/měsíc, zatímco za pobyt v dětském domově stát platí téměř dvojnásobek, za pobyt v kojeneckém ústavu téměř trojnásobek. Je tedy jasné, že pro stát je výhodnější, když je dítě vychováno v pěstounské péči, ba ještě lépe, v rodině vlastní. Cílem ministerstva sociálních věcí je tedy posílit pěstounskou péči oproti životu v dětském domově zavedením nového zákona o podpoře rodin, o který usilovala bývalá ministryně práce a sociálních věcí ČR Michaela Marksová. Tento nový zákon by umožňoval přesun peněžních prostředků k pěstounům, a především do služeb pro rodiny, které se dostaly z nějakého důvodu do problémů. (MPSV, 2015)

1.2.2 Činnost dětského domova

Hlavním cílem dětských domovů je poskytovat preventivní výchovnou péči dětem, co nemohou žít ve své rodině. To obnáší především předcházení vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje.

Pokud jsou zjištěny poruchy chování, je cílem dětského domova tyto poruchy u dětí zmírnit nebo dokonce i odstranit. Dalo by se tedy říci, že cílem dětského domova je přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte. (Zákon 109/2002 Sb.)

1.2.3 Rizika a nedostatky dětského domova

I přes veškeré snahy dosáhnout shody mezi ústavní a rodinnou výchovou, je nutné podotknout, že se dětský domov nikdy rodinné výchově vyrovnat nemůže. Pobyt v ústavním zařízení na dítě působí negativně. Dítě bývá zpravidla emocionálně i sociálně narušené v návaznosti na svou minulost. Bývá ovlivňováno traumaty, které zažilo v domácím prostředí, které bylo nestabilní a dysfunkční. Jak uvádí Škoviera (2007), pro správný vývoj dítěte je důležité, aby na těchto traumatech bylo zpracováno.

Pobyt v ústavním zařízení je jakousi náhradou péče, kde se snaží dítěti dopřát všechny potřebné věci. Nikdy však nebude tato péče plně dostačující a nese s sebou mnohá rizika. Co je však problémem v jednom dětském, může být v druhém domově v pořádku. Nejzásadnějším problémem, který ale spojuje všechny dětské domovy, je chybějící rodina,

neboť rodina je nenahraditelná v mnoha oblastech života, ne-li ve všech. V oblasti výchovy a rozvoje osobnosti má rodina nezastupitelné místo.

Matoušek (1999) vymezuje několik druhů rizik. Jedním z nich je chybějící rodina. Děti, které vyrůstají v rodině, přejímají od svých rodičů různé podněty důležité pro život. Děti své rodiče pozorují a napodobují je v každodenních životních situacích. To je zkušenost, kterou děti v dětském domově získat nikdy nemohou.

Kromě toho, že děti reálně nepozorují rodiče, jak vyřizují složenky, či chodí nakupovat, děti také nenahlédnou do problematiky navazování vztahů. Dítě v rodině je součástí partnerského vztahu a všímá si jeho navazování, rozvíjení i udržování. Jelikož tedy dítě nemá možnost tyto zkušenosti vypořádat, je pro něj v budoucnu velmi složité vztahy budovat. Dochází tedy k neschopnosti navazovat jak vztahy partnerské, tak i vztahy přátelské. To má návaznost na časté střídání přátel i partnerů. V dětech to tedy vytváří nestálost.

Jedinou možností, kterou lze nabídnout dětem bez možnosti strávit dětství ve své biologické rodině, je adopce či pěstounská péče. S adopcí se ovšem spojuje velmi dlouhá a složitá legislativa, která často rodiny, které o adopci mají zájem, odradí. Pokud jsou však ochotni absolvovat tento složitý proces, vybírají si ve většině případů děti kojeneckého či co nejmladšího věku, zdravé a stejné rasy. Děti nemocné, odlišné rasy než české, či děti vyššího věku je většinou velmi složité zařadit do rodin.

Podle Matouška (1999) je dalším rizikem syndrom ústavní závislosti, který vzniká dlouhodobým pobytem dětí v ústavní péči. Syndrom ústavní výchovy znamená to, že se dítě naučí žít v uměle vytvořených podmínkách. Děti v dětských domovech často žijí v jakési „bublině“, kde jsou ochraňováni před světem „tam venku.“ Jsou zvyklé, že jim pokaždé někdo vypere, vyžehlí, obstará stravu, uklidí i vše zařídí, a z toho důvodu jsou potom po odchodu z dětského domova neschopní si toto všechno obstarat sami. Nejsou tak zvyklí přijímat za něco zodpovědnost a neuvědomují si, že jednou dětský domov opustí a budou muset vše zvládat sami. Není to ovšem vinou dětí nýbrž vychovatelů, kteří děti na odchod z dětského domova dostatečně nepřipravují. Běhoučková (2012) upozorňuje, že čím mladší dítě je umístěováno do ústavní výchovy, tím spíše bude ovlivněn jeho budoucí vývoj.

Dalším problémem, který Matoušek (1999) definuje, je nedostatek soukromí a trávení volného času. Tento problém přetrvával především dříve, kdy byly dětské domovy typu

internátního. V současné době, kdy jsou dětské domovy přetvořeny na rodinné buňky, má dítě více soukromí a více se sžívá s rodinným typem života, i přesto je dětí na jednom místě více než v běžné rodině.

Matoušek (1999) upozorňuje na to, že děti také mají daná pevná pravidla, která jsou dána denním režimem, který musí dodržovat a plnit. Ztrácí se tak svobodné rozhodnutí o svém volném čase. S přeměnou dětského domova z typu internátního na rodinný ovšem i tento problém pomalu upadá, neboť životem v rodinných skupinkách se dítěti dostává více volnosti a možnosti si čas přizpůsobovat individuálně podle potřeb každého dítěte. K problému trávení volného času dochází převážně, je-li dětský domov umístěn ve větší vzdálenosti od města, kdy děti nemají možnost trávit svůj volný čas například na kroužku. Tety v dětském domově se jim potom tuto ztrátu snaží vynahrazovat kroužky v dětském domově, to ovšem znamená, že i nadále jsou děti stále jen za branami dětského domova a ztrácí kontakt s okolím. Narážíme zde tedy na problém, že děti v budoucnu nejsou schopny navazovat kontakty s jinými lidmi.

Helus (2004) se zabývá otázkou stereotypním způsobu života. Takový život oslabuje schopnost tolerance a naopak zvyšuje impulzivní chování a psychická zranitelnost. Pokud je dítě stále ve stejném prostředí se stejnými lidmi, lze mluvit o tzv. ponorkové nemoci.

Dle Matouška (1999) je dalším problémem také kvalifikace a odbornost výchovných pracovníků, kdy má v současné době vysoký počet vychovatelů kvalifikaci nedostatečnou. Míra kvalifikace je ovšem diskutabilním tématem, neboť často vykonávají práci lépe ti, co kvalifikaci dostatečnou nemají. V tomto oboru je důležité, aby vychovatelé svou práci nevykonávali pouze jako práci, ale brali to jako poslání. Pokud tomu tak není a vychovatelé berou práci jako svou pouhou povinnost, nemají ke své práci vztah, a to přenášejí na děti, na které to působí velmi negativně. Cítí se pak nadbytečné a méněcenné. Domnívají se, že nejsou podstatné a vychovatelé starost o ně pouze otravuje. I přesto je však vzdělání a odbornost potřebná.

Dlouhodobé umístění dítěte v ústavním zařízení spolu nese mnohá rizika. Zde byly vymezeny ty nejzásadnější. Jedná s o sníženou schopnost následného přizpůsobení se běžnému životu. Je možné se setkat s pojmem „hospitalismus.“ (Matoušek, 1999, s. 118)

Tento stav bývá označován také termínem institucionální deprivace. (Běhounková, 2012, s. 52)

1.3 Příprava pro odchod dětí z dětského domova

Odchod dítěte z dětského domova je v mnoha aspektech odlišný od odchodu dítěte z běžné rodiny. Zásadní rozdíl si zakládá na strategii plánování odchodu a přípravy na něj. Zatímco v rodině se dítě na svůj odchod připravuje průběžně a neorganizovaně, v dětském domově probíhá příprava organizovaná a je na ni kladen větší důraz. Cílem je, aby plnoleté dítě odešlo z dětského domova připravené na osamostatnění a získalo tak možnost se plnohodnotně prosadit v životě mimo brány dětského domova.

Každý dětský domov, sídlící na našem území, má odlišný způsob přípravy pro své děti odcházející z domovů, ačkoliv jsou jejich kroky velmi podobné. Níže budou popsány nejzásadnější kroky, které vedou ke správné socializaci jedince do života mimo brány dětského domova.

Pro plnoleté děti je odchod z dětského domova velmi složitý, neboť doposud měly neustálou péči od zaměstnanců dětského domova, kteří jim uspokojovali jejich potřeby a starali se o ně. Mezi nejčastější problémy, se kterými se plnoleté děti odcházející z dětského domova setkávají, patří finanční negramotnost. Nejsou schopny zajistit si bydlení dle svých představ, neznají rozdíly mezi nájmem a podnájmem, neumí číst smlouvy, neznají ceny zboží, neumí hospodařit ani vařit, a díky tomu, že neměli rodiče jako svůj vzor, si nevěří, že jsou schopni vést kvalitní život. Dětské domovy se proto snaží dítěti pomoci co nejvíce alespoň přípravou a způsoby, kterými je to možné. Učí děti například vařit. (Gottwaldová, 2006, s. 9)

Rieger (2009) doplňuje, že příprava na odchod z dětského domova je zahájena dnem příchodu dítěte do dětského domova, kdy je vytvořen plán podpory a péče. Tento plán „Vstupní dohoda“ je napsán velmi srozumitelně a dítě s ním je podrobně seznámeno. V průběhu pobytu v dětském domově jsou stanovovány další cíle. Celý proces probíhá na úrovni odpovídající individuálním vývojovým možnostem každého dítěte.

Důslednější příprava dětského domova na odchod plnoletého dítěte z dětského domova začíná při výběru budoucího povolání, kdy je dítě povinno si vybrat střední školu podle svého zájmu a preferencí. To, jakou si zvolí školu, má velký vliv na jeho budoucí profesi a praxi. Je tedy důležité volbu střední školy velmi zvážit. Pro výběr střední školy a vytváření vztahu k budoucímu zaměstnání je důležité období, které je nazýváno jako mladší a

střední školní věk. Tento věk se vymezuje od sedmého do třináctého věku života jedince. (Integrace dětí z dětského domova do běžného života, [online], 2011)

Pojmem zaměstnání naopak nerozumíme pouze zdroj obživy, ale také osobní uspokojení jedince a možnost úspěchu. (Matějček, 2003, s. 27)

Některé dětské domovy také spolupracují s psychology, kteří s dětmi o výběru povolání hovoří. Psychologové s dětmi provádí různé testy a na základně jejich výsledků se doporučuje vhodná budoucí profesní dráha. Jelikož je tento krok podstatný, zastupují roli psychologů v dětských domovech, kam psychologové nedocházejí, vychovatelé dětského domova. Dle správných postupů by se mělo při výběru školy a budoucího povolání vycházet ze zájmů dítěte s ohledem na jeho schopnosti a dovednosti. Praxe však často dokazuje, že je to jinak. Dětem jsou mnohdy nabídky podstrkovány a oni se tak věnují něčemu, co je nenaplnuje. Vychovatelé mají často strach, aby děti studium dokončily, a tak je běžné, že jim doporučují třeba jen tříleté výuční obory, i když by byly schopné zvládnout i střední školu s maturitou. (Integrace dětí z dětského domova do běžného života, [online], 2011)

Všichni se ale shodneme, že nejdůležitější je, aby jedinec školu dokončil, ať se jedná o jakýkoliv druh školy, a aby tento obor byl uplatnitelný a nedošlo k problémům s hledáním budoucího zaměstnání, protože jedině tehdy má jedinec šanci na kvalitní život. I přesto je ale vysoké procento dětí z dětských domovů, kteří mají nízkou úroveň vzdělání, což jim způsobuje sociální handicap při uplatnitelnosti na trhu práce.

Dále, co se týče dlouhodobější přípravy, nesmí být opomenuto zmínit učení k nejrůznějším domácím pracím. Děti jsou učeny činnostem dle svého pohlaví a věku. Dívky jsou vedeny především k vaření a chlapci k technickým dovednostem. V domovech, kde je struktura rodinných buněk, je běžné předávat zodpovědnost za nějakou činnost dětem. Každé dítě je tedy odpovědné za dané splnění věci a v případě nesplnění nese i případné následky. (Integrace dětí z dětského domova do běžného života, [online], 2011)

V takových rodinných buňkách je i kuchyňka, kde se děti učí si navzájem připravovat pokrmy, namísto toho, aby si jen zašly do jídelny. V některých dětských domovech zašli ještě dále a děti dostanou určitý finanční obnos na víkend a musí umět s danou částkou vyjít.

Dle mého názoru je tento způsob velmi přínosný, neboť se dítě naučí vycházet s penězi a navíc ví, jak to v běžném životě funguje. Děti totiž většinou po odchodu z dětského domova neví, kde se jak co kupuje. Zde bych zmínila například Veroniku Kašákovou, která

ve své knize „Zpověď: Z děčáku až na přehlídková mola“ popisuje, že po odchodu z dětského domova, kdy šla sama do bytu, najednou zjistila, že pasta není u kartáčku. Jak ona sama líčila svůj příběh, překvapilo ji to, protože ona byla z dětského domova vždy zvyklá, že pasta je. Musela si ji tedy jít koupit, ale nevěděla, kde se taková pasta prodává nebo kolik vlastně stojí peněz. Dítě pocházející z dětského domova často zapomíná na tyto věci, které byly v dětském domově jistotou (zubní pasta, toaletní papír,...), nezapočítává je do svých nákladů a poté je pro něj složitější vycházet se svými příjmy. Vedení dětí k hospodaření s penězi tedy beru jako velmi důležitý krok. (Nadační fond Veroniky Kašákové, 2019)

Společné soužití v rodinných buňkách připravuje také k fungování společenského soužití a výchově k toleranci.

K dalším dlouhodobým přípravám je důležité zařadit také spoření dětí. Spoření se ovšem týká jen dítěte, které má nárok na sirotčí důchod. Ten je poté spořen po dobu jejich pobytu v dětském domově na stavebním spoření, na vkladní knížce nebo jejich osobním účtu. Takto naspořené peníze jsou poté využity tak, jak jsou pro jedince v danou chvíli nejpotřebnější. Může to být na pořízení bydlení, na zaplacení nájmu, úhradu dalšího studia apod. Spoření dětí je využíváno také v rámci Nadačního fondu Livie a Václava Klausových „Startovné života.“ (Nadační fond Livie a Václava Klausových, 2019)

Dále je také nutné rozvíjet u dětí sociální kompetence, což obnáší například fungování úřadů a seznámit děti s tím, jak se píše životopis, jaká pojištění a daně je dítě povinno platit a další. Je potřeba naučit dítě vyplňovat daňové přiznání, vysvětlit, že se platí nájmy atd. Jelikož s tímto do kontaktu v domově dítě nepřichází, jen těžko by si tyto informace mohlo domyslet. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 98)

Macela, bývalý ředitel odboru rodiny a dávkových systémů MPSV, tvrdí, že ačkoliv jsou dětské domovy v dnešní době většinou v podobě rodinných buněk, stále to není nejvhodnější forma rodinné péče, neboť to není rodinné prostředí a dovednost, které by dítě získalo ve fungující rodině, pouze simuluje, což není dostačující. Stále se jedná o kolektivní výchovu. Dodává také, že v České republice nejsou dětské domovy schopné děti na vstup do samostatného života připravit. (Pološero, ČT1, 2013)

Nedostatečná připravenost dítěte na vstup do reálného života je často spojena s množstvím rizik a problémů. Mezi takové řadíme: bezdomovectví, nedostatečná finanční gramotnost, s čímž souvisí problémy se zadlužováním. Následkem bývají exekuce, problém

se socializací, kdy často dochází k sociálnímu vyloučení, ztráta sociální a finanční podpory, nezaměstnanost, trestná činnost, citová deprivace, prostituce a závislosti. Tito jedinci také mívají problémy s výchovou vlastních dětí nebo netuší, jak mají trávit svůj volný čas, na který doteď dohlížel dětský domov. Toto všechno jsou rizika, která na dítě venku čekají, a pokud není dostatečně připraveno na reálný život, lehce se do takového problému dostane. Měl by se tedy dle mého názoru na odchod dětí z dětských domovů brát větší zřetel a věnovat se tomu větší pozornost.

1.4 Cílová skupina

Cílovou skupinou dané problematiky jsou adolescenti chystající se opustit dětský domov a vydat se vlastní cestou do života dospělých. Pro tuto práci je tedy důležité se zaměřit na období adolescence, které je charakteristické komplexnější psychosociální proměnou. Podle Vágnerové (2005) v tomto období dochází k ukončení profesní přípravy a nástupu do zaměstnání, čímž dochází k ekonomické nezávislosti a dítě je odkázáno na zkušenosti a rady, které ohledně financí dostal.

Macek (2003) zmiňuje, že v především v tomto období má dítě potřebu někam patřit, na něčem se podílet, to znamená, že se posiluje aspekt sociální identity. Dítě se zamýšlí nad budoucností, zvažuje různé možnosti, tvoří si cíle a plány, přemýšlí o svém vhodném budoucím partnerovi a zvažuje povolání, např. jaký post by rád zastával.

Vágnerová (2005) dodává, že je tento proces spojován s větší snahou o sebepoznání, které se uskutečňuje v rámci vrstevnické skupiny a celkově v jedincově blízkém okolí. Tedy i dětský domov, kde doposud jedinec žil.

V období adolescence dětem vyrůstajícím v dětských domovech chybí rodina. Adolescent není přítomen ve fungující rodině, nevidí role matky a otce, což jedince staví do situace, že neví, jak se chovat v dospělosti k lidem, jelikož vztahy vychovatelů s dětmi nejsou většinou příliš emotivní. Dítě tak není zvyklé na blízké vztahy dvou lidí a to má velký vliv na budoucí partnerské soužití.

Období dospívání je vymezováno teprve od konce minulého století. Do té doby existovalo pouze období dětství následované dospělostí. (Langmeier, 1998, s. 87)

1.5 Odchod dětí z dětského domova

V předešlých podkapitolách byla popsána cílová skupina, dětský domov i příprava na odchod dětí z dětského domova, a proto je nyní vhodná doba se zaměřit konkrétně na odchod a vše s odchodem spojené. Odchod z dětského domova je pro jedince velmi složité období, a tak je důležité, aby byl tento velmi důležitý krok v jeho životě důkladně připraven.

I po opuštění dětského domova v plnoletém dítěti stále přetrvává potřeba závislosti na pomoci od druhých. Také očekává, že dostane vše, co potřebuje a někdo se o něj postará, jako tomu bylo doposud. Dítě, které opustí dětský domov, není schopno reálně odhadovat situace, které se mu postaví do cesty, neumí plánovat svou budoucnost a myslet na další dny a často tak žije „ze dne na den“. (Šlesingerová, 2004, s. 34)

Nemělo by také být zapomínáno na fakt, že společnost těmto plnoletým dětem socializaci nikterak neulehčuje, neboť ti, kteří opustili ústavní zařízení, jsou už od začátku stigmatizováni pobytem v ústavu. To neulehčuje ani komunikaci s lidmi z „vnějšího světa“, a následkem toho poté dochází k obranným reakcím jako je nepřiměřený strach, nesmělost ale i agrese. (Gottwaldová, 2006, s. 9)

Dítě odchází z dětského domova při dosažení věku 18 let (případně lze o rok prodloužit na 19 let), případně později, je-li stále studentem, připravuje se tak na své budoucí povolání, je nezaopatřený, nejpozději však do 26 let. V takovém případě uzavře ředitel dětského domova s jedincem smlouvu, která obsahuje podmínky pobytu, a i nadále je jedinci poskytováno přímé zaopatření. Kovařík (2004) ovšem podotýká, že takovéto prodloužení je ojedinělé. Děti většinou odcházejí z domovů co nejdříve s vidinou volného života a dělání si konečně, co chtějí. To je ovšem problém, neboť je jedinec velmi mladý a nezralý, a jelikož nemá žádnou sociální jistotu a oporu, často odchod nezvládne a v nejhorších případech skončí bez střechy nad hlavou.

Dětský domov se snaží před odchodem pomoci a snaží se mu zajistit byt, kdy dětský domov často spolupracuje s městským úřadem.

Dětem může být nabídnuto bydlení v azylových domech nebo v domech na půli cesty. Tato zařízení jsou na přechodné období. Dále je možné bydlet na ubytovně. (Zákon 109/2002 Sb.)

Azylový dům je definován jako ubytovací zařízení pro osoby bez přístřeší, kterým by mělo umožnit integraci do společnosti. Jak už bylo zmíněno, azylový dům je pouze na přechodnou dobu, která je omezena pouze na několik měsíců. Azylové domy jsou stylizovány komfortněji než noclehárny, neboť se předpokládá, že jedinec pracuje a má tak příjmy, se kterými je schopen platit vyšší úhrady za noc než v právě zmiňované noclehárně. Ačkoliv je bydlení v azylovém domově omezeno jen na několik měsíců, azylové domy v České republice spolu nespolutracují a nepředávají si informace, což umožňuje jedinci stěhovat se z jednoho azylového domu do druhého. (Matoušek, 2003, s. 32)

Dům na půli cesty je určen pro osoby do 26 let, které po dosažení plnoletosti opouštějí ústavní zařízení, a způsob poskytovaných sociálních služeb je v tomto zařízení přizpůsobován specifickým potřebám těchto znevýhodněných osob. Dům na půli cesty ovšem neposkytuje pouze ubytování, ale také zprostředkovává kontakt se společenským prostředím, poskytuje sociálně terapeutické činnosti a také poskytuje pomoci při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí. (Zákon 2018/2006 Sb.)

Některé dětské domovy mají k dispozici tzv. "startovací byty," kde mohou po odchodu po přechodnou dobu bydlet. Jde o garsoniéry, kde společně bydlí dvě až tři děti. Tyto bytové jednotky jsou určeny především k osamostatnění dítěte, čímž se učí žít běžný samostatný život. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 98)

Dítě se musí naučit plánovat výdaje, musí si sám vařit i zajišťovat další běžné činnosti domácnosti. Stále jsou však jedinci pod ochranou dětského domova, na který se mohou obrátit v případě nějakého problému. Jedná se o přechodnou dobu mezi domovem a samostatným bydlením.

Dítě se také může vrátit do původní rodiny, což se ale nedoporučuje, neboť by to pro jedince nemuselo být přínosné. (Zákon 109/2002 Sb.)

Dětský domov je také povinen vybavit dítě finanční částkou do výše 30 000Kč a praktickými věcmi jako jsou peřina, ručník apod. Výše vybavy je závislá na délce pobytu dítěte v dětském domově. Tato povinnost dětského domova je dle zákona č. 109/2002 Sb. Daný zákon myslí také na poradenství poskytované dítěti i po odchodu z dětského domova. Je tedy nabídnuta možnost přijít si pro radu i poté, co opustí ústavní zařízení. To dítěti dodává jistotu, že na vše není samo a má se na koho obrátit. Pokud dítě o takovou pomoc stojí, poskytne mu ji buď dětský domov, ze kterého odešel, nebo orgán sociálně-právní ochrany

dětí. Pokud se jedná o opravdu závažné, tíživé situace, doporučuje se spíše obrátit na orgán sociálně-právní ochrany dětí, neboť ten je schopen dítěti poskytnout lepší pomoc než dětský domov. (Zákon 109/2002 Sb.)

Orgán sociálně-právní ochrana dítěte (OSPOD) zajišťuje dítěti právo na život, identitu dítěte, vzdělání, zaměstnání, dohlíží na jeho příznivý život a zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv duševním či tělesným násilím, zneužíváním, zanedbáváním a vykořisťováním. Zjednodušeně by bylo možné říci, že sociálně-právní ochrana dítěte zahrnuje soubor práv a zájmů dítěte. Na ochranu dítěte myslí i mezinárodní dokumenty jako deklarace práv dítěte přijatá Valným shromážděním Organizace spojených národů (OSN) 20. listopadu 1959 a Úmluva o právech dítěte přijatá o třicet let později, tedy v roce 1989. Z těchto mezinárodních smluv vyplývá, že dítě potřebuje pro svou nezralost, duševní i tělesnou, zvláštní záruky a péči před narozením i po něm. (MPSV, 2018)

Pazlarová (2013), realizátorka mezinárodního projektu „Když péče končí,“ do kterého byla mimo Českou republiku zapojena i Albánie, Finsko a Polsko, tvrdí, že mladí lidé potřebují pro svůj úspěšný start do samostatného života především základní dovednosti pro každodenní život, což obnáší vaření, vědomosti o tom, kde se co kupuje a kolik to stojí. Potřebuje také komunikační dovednosti, aby byl jedinec schopen komunikovat s ostatními lidmi, potřebuje vzdělání a následně vhodné zaměstnání. Potřebuje kvalitně bydlet, být zdravý, a především potřebuje cítit podporu při i po odchodu z domova.

2. Makrosystém - stát

Makrosystémem rozumíme v této bakalářské práci stát. Stát hraje v tomto tématu velkou roli, neboť fungování dětských domovů spravuje pomocí různých zákonů a nařízení.

2.1 Mezinárodní předpisy a deklaráce o právech dítěte

Mezinárodní předpisy a deklaráce o právech dítěte hrají v dané problematice významnou roli, neboť všechny tyto právní předpisy upravují život nejen na našem území, ale na mnohem rozsáhlejší území, často v rámci Evropské unie, což je postaveno výše než právní předpisy dané země, a navíc mají tyto normy mnohem větší rozsah.

Mezi mezinárodní předpisy a deklaráce, které se týkají práv dětí, patří (MŠMT, 2019):

- Všeobecná deklaráce lidských práv
- Ženevská deklaráce práv dítěte platná od roku 1924
- Deklaráce práv dítěte pod záštitou OSN z roku 1959
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
- Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání
- Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání
- Úmluva o právech dítěte
- Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí
- Evropská úmluva o výkonu práv dětí
- Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení
- Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství

- Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

2.2 Legislativa České republiky

V této části bude práce zaměřena na zákony a vyhlášky, které se vztahují k právům dítěte a ochranné výchově a preventivně výchovné péči na území České republiky. Ústavní péče byla na území České republiky vytvořena v 50. letech 20. století a další velkou změnu v dané oblasti přineslo schválení zákona č. 109/2002 Sb. O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Významná byla především přeměna dětských domovů, které se přeměnily z internátního typu na typ rodinný, čímž se zlepšila a zkvalitnila péče o děti v DD.

Mezi zákony v České republice, které se zabývají dětmi, ústavní výchovou apod. řadíme:

- Zákon č. 109/2002 Sb. a jeho novela č. 333/2012 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon zavazuje zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a ve školských zařízeních, aby každému dítěti bylo zajištěno základní právo na výchovu a vzdělávání a byla umožněna aktivní účast dítěte ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu jeho osobnosti a potřeb vázajících se na pohlaví a věk. Zákon je tak vázán na mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.
„Tento zákon upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova (dále jen "vzdělávání") uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství.“

Zákon dále říká, že vzdělávání musí být založeno na 8 zásadách, kterými je rovný přístup každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu EU ke vzdělávání bez jakékoliv diskriminace z důvodu barvy pleti, rasy, pohlaví, jazyka, víry či náboženství, sociálního původu, majetku, rodu, zdravotního stavu nebo jiného

postavení člověka. Dále je potřeba zohledňovat potřeby jednotlivce, udržovat vzájemnou úctu a respekt mezi všemi účastníky vzdělávání. Poskytovat všem občanům ČR a EU bezplatné základní a střední vzdělávání, které je zřizováno státem, krajem nebo svazkem obcí. Také musí být umožněno svobodně šířit poznatky, které byly získány poznáváním světa v souladu s obecními cíli vzdělávání. Dále uplatňovat výsledky dosažených ve vědě a vývoji v pedagogických přístupech a metodách. Hodnotit výsledky vzdělávání s nahlédnutím na cíle vzdělávání určených tímto zákonem a vzdělávacími programy. V neposlední řadě především možnost každého občana se vzdělávat po celou dobu svého života s vědomím spoluodpovědnosti za své vzdělávání.

- Listina základních práv a svobod (usnesení č.2/1993 Sb.) – zaručuje každému občanovi v našem státě základní lidská a politická práva, charakterizuje práva národnostních a etnických menšin. Listina základních práv a svobod zaručuje základní práva a svobody všem lidem bez jakékoliv rozdílu rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního či sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Každému jedinci také zaručuje se svobodně rozhodovat o své národnosti, ale zároveň je zakázáno ovlivňování tímto rozhodnutím.
- Úmluva o právech dítěte (sdělení č.104/1991 Sb.) – obsahuje základní práva a povinnosti dětí, zajišťuje jim bezpečný vývoj a jejich ochranu.
- Zákon č.94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon se zaměřuje na vymezení, co je manželstvím, vymezuje vztahy mezi rodiči a dětmi a část třetí se zaobírá výživným.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Zákon upravuje vzájemná práva a povinnosti osob vytvářející soukromé právo, přičemž uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného.
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Sociálně-právní ochranou dětí se rozumí ochrana práva dítěte na řádnou výchovu,

oprávněných zájmů, včetně ochrany jeho jmění a příznivý vývoj. Také slouží k působení k obnovení narušených funkcí rodiny, případně zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině. Zákon se používá na právní vztahy, které nejsou upravovány přímo použitelným předpisem EU v oblasti pěstounských dávek.

- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upravuje právní vztahy, které nejsou upravovány přímo použitelným předpisem Evropské Unie. Zákon upravuje podmínky pro poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb či příspěvků. Dále tento zákon upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka.
- Vyhláška č. 438/2006 Sb. a její novela Vyhláška č. 198/2015 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška MŠMT č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče, ve znění pozdějších předpisů.

Stát se prostřednictvím Ministerstva práce a sociálních věcí podílí také na vytváření postojů dítěte různými sociálními programy pomocí sociální politiky. Vytváří pro dítě sociální prostředí, které dítěti zajišťuje právo na zajištění jeho potřeb. Stát také dítěti pomáhá při realizaci těchto jeho potřeb. Jedná se např. o peněžitou pomoc v podobě sociálních dávek. Stát má tedy za cíl vytvořit pro každé dítě vhodné sociální prostředí, aby na něj to, že nevyrostá ve své rodině, mělo co nejmenší dopad.

Dítěti, které ukončilo pobyt v dětském domově, se podle skutečné potřeby v době jeho propuštění, poskytuje věcná pomoc nebo jednorázový peněžitý příspěvek. Dále se poskytuje také spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, což bylo zmiňováno už v předchozích kapitolách bakalářské práce. Tento orgán poskytuje jedinci pomoc při zajišťování bydlení a práce, ale také pomoc s tíživými životními situacemi. (Zákon 109/2002 Sb.)

V současné době se vyplácí věcná pomoc nejvýše do částky 30 000Kč. Dar se projednává s odcházejícím dítětem a poté se provede zápis, který je podepsán dítětem a ředitelem. Nařízení vlády 460/2013 uvádí také finanční částky, které jsou poskytovány dětem v dětských domovech. Jsou zde uvedeny částky darů k narozeninám či ukončení studia, ale také poskytované měsíční kapesné.

2.2.1 Národní akční plán (NAP)

Národní akční plán se zaměřoval na období v letech 2009 - 2011 a měl za cíl, aby byl systém o ohrožené děti funkční. NAP v červenci roku 2009 schválila vláda a následně byly definovány klíčové aktivity, které jsou nutné pro zvýšení kvality práce s ohroženými dětmi a rodinami. Tato transformace měla čtyři zásadní cíle: *„snížit počet dětí dlouhodobě umístěných ve všech typech ústavní péče, zvýšit životní šance dětí, podporovat rozvoj osobnosti dítěte, jeho nadání a rozumové i fyzické schopnosti v co nejširším objemu a zachovávat životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální vývoj, zvýšit kvalitu práce a dostupnost služeb pro ohrožené děti a rodiny a sjednotit postup pracovníků při řešení konkrétní situace ohrožení dítěte.“* (MPSV, 2009)

Aby mohl být tento systém péče o ohrožené děti plně funkční a vyhovoval požadavkům pro plnění všech zájmů dítěte, je třeba se zaměřit na oblasti jako je kvalita, řízení, financování a legislativa. Důležité je zde především to, aby se změny týkaly všech složek systému. *„Vertikálně od úrovně pracovníků v terénu, obcí, až po ústřední orgány státní správy a nestátní organizace s celostátní působností) i horizontálně (tj. napříč resorty, které se podílejí na práci s ohroženými dětmi a rodinami, napříč subjekty státní správy, samosprávy a nestátního sektoru). Vše přitom musí probíhat současně a koordinovaně.“* (MPSV, 2009)

3. Programy zabývající se odchodem dětí z dětského domova

V této kapitole bude práce zaměřena na programy, které se zabývají problematikou odchodu dětí z dětských domovů. Jedná se o různé nadace a projekty, které mají různé cíle. Tyto organizace vznikají, neboť není dostatečně postaráno o odcházející děti ze strany státu. Dítě odchází z dětského domova, i přes veškerou snahu vychovatelů, nedostatečně připravené na běžný život, čímž se mu život komplikuje a snadno tak dítě spadne například do dluhů nebo skončí bez střechy nad hlavou. Až 76% všech bezdomovců v České republice pochází právě z prostředí dětského domova. Dítě nepoznalo fungující rodinu a postrádá základní vědomosti, které děti jinak získávají od rodičů. Programy si tak berou za cíl děti připravit, zvýšit jejich zdárnou integraci do společnosti, a poskytnout jim v tomto těžkém období pomocnou ruku. Programy děti připravují na nástrahy života. Tyto organizace tedy mají velmi důležitou roli v dané problematice. Níže budou popsány organizace jednotlivě. Neziskové organizace pomáhají především s problémy v oblasti finanční gramotnosti a hledání bydlení či zaměstnání.

3.1 Typy organizací

Organizace, které se snaží pomáhat dětem s odchodem z dětského domova spadají do neziskových organizací. Neziskové organizace jsou organizace, které jsou nezávislé na státu a zaměřují se především na pomoc druhým, aniž by za to očekávaly zisky. Existují různé formy a druhy neziskových organizací a rozlišují se podle toho komu pomáhají. Aktuálně na území České republiky existují tyto formy neziskové organizace – spolky, obecně prospěšné činnosti, ústavy, nadace, nadační fondy a evidované právnické osoby (církevní).

„Nadace nebo nadační fond jsou účelová sdružení majetku zřízená a vzniklá pro dosahování obecně prospěšných cílů. Obecně prospěšným cílem je zejména rozvoj duchovních hodnot, ochrana lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochrana přírodního prostředí, kulturních památek a tradic a rozvoj vědy, vzdělání, tělovýchovy a sportu.“(Neziskovky, 2019)

„Hlavní činností spolku může být jen uspokojování a ochrana těch zájmů, k jejichž naplňování je spolek založen. Podnikání nebo jiná výdělečná činnost hlavní činností spolku být nemůže.“ (Zákon č.89/2012 Sb.)

3.2 Nadační fond Veroniky Kašákové

Nadační fond Veroniky Kašákové vznikl dne 30. 5. 2016 zapsáním u Krajského soudu v Ústí nad Labem. Zakladatelkou je Veronika Kašáková. Modelka, dívka pocházející z dětského domova, a hlavně osoba s jasným cílem pomoci dětem v dětských domovech, které odchod do světa teprve čeká. Jelikož sama žila v dětském domově a sama jej musela v plnoletosti opustit, ví, o co se jedná. Je si vědoma, co takový odchod obnáší a uvědomuje si jistých nedostatků ze strany státu. Odchod dětí z dětských domovů popisuje jako vypuštění zvířátek z dětských domovů.

Misí nadačního fondu jsou plnohodnotní, vzdělaní a samostatní lidé odcházející z dětského domova žijící plnohodnotný život.

3.2.1 Projekt: „Restart“

Cílem projektu „Restart“ je předání jedinci co nejvíce zkušeností do běžného života mimo dětský domov. Projekt spočívá především v práci s průvodci, kteří prošli výběrem a opakovaně prochází různými školeními pro různé oblasti, ve kterých je potřeba dětem poskytovat pomocnou ruku. Cílem je práce průvodců s dětmi především individuálně, kdy jsou probírány a řešeny problémy týkající se konkrétně daného jedince. Jedná se například o témata sebelásky, sebevědomí, zjišťování silných a slabých stránek jedince, objevování a podporování jeho talentu a odpouštění sobě i rodičům. Dále probíhá příprava pro odchod z dětského domova a život po opuštění, kde se zaměřují na povinnosti, které jsou s odchodem spojené. Veronika Kašáková si sama tímto prošla a snaží se tak dětem vstup do reálného života usnadnit, co nejvíce to jde, protože ze svých vlastních zkušeností ví, jak moc náročné to je.

Všechna řešená témata mají za cíl u dětí vzbudit zájem o to, co bude po odchodu a co nejvíce jim pomoci se začleněním do společnosti, tak aby se z nich mohli stát plnohodnotní, samostatní a vzdělaní lidé, kteří povedou kvalitní životy.

Celý projekt je založen zcela na dobrovolnosti dítěte, kdy je nejdůležitější, aby mezi dítětem a průvodcem vznikla důvěra, která bude přetrvávat během pobytu v dětském domově i po něm. Tato individualita a práce jednotlivě dělá projekt jedinečným. Cílovou skupinou jsou děti starší patnácti let, kterým se odchod z domova blíží. Průvodci pracují s dětmi pravidelně, a to 2x do měsíce. Jednou měsíčně dochází také k supervizi vybraných průvodců,

aby bylo potvrzeno, že jsou průvodci opravdu vhodní pro práci s dětmi. (Nadační fond Veroniky Kašákové, 2019)

3.3 Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových

Nadační fond manželů Klausových poskytuje pomoc a podporu při začleňování do plnohodnotného života těm, kteří se ocitli z důvodu sociálního nebo zdravotního v obtížné životní situaci. Hlavní prioritou fondu je podpora nejrůznějších forem vzdělávání.

Zakladateli nadačního fondu jsou Ing. Livia Klausová, CSc., a bývalý prezident republiky prof. Ing. Václav Klaus, CSc. Nadační fond byl zapsán do nadačního rejstříku vedeného Městským soudem v Praze dne 25. srpna 2003. (Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových, 2019)

Mezi aktuálně hlavní činnosti nadačního fondu patří poskytování stipendií, které funguje od roku 2003. Jeho úkolem je pomáhat řešit a ulehčovat znevýhodněným dětem financování studií na středních a vysokých školách. Dětem z dětských domovů je poskytována pomoc s náklady na konkrétní studium. Stipendium děti využívají na úhrady spojené se studiem. Stipendium slouží jako příspěvek na školné, školní stravování a dopravu do školy, učební pomůcky nebo ubytování.

Klausovi si uvědomují potřebu vzdělání u dětí, a tak se tímto způsobem snaží dětem studium co nejvíce ulehčit a dovést je tak ke zdárnému ukončení jejich studií a umožnit jim tak lepší start do jejich pracovního života. (Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových, Výroční zpráva 2017)

3.3.1 Projekt: „Jazykové kurzy pro děti z dětských domovů, pěstounských a sociálně slabých rodin“

Nejstarším projektem fondu jsou *Jazykové kurzy pro děti z dětských domovů, pěstounských a sociálně slabých rodin*. Základem pro tento projekt se stal dar, který fond získal v říjnu roku 2003. Darem bylo fondu darováno kurzovné na zahraničních jazykových školách pro 15 studentů. Letos je to 14 let od okamžiku, kdy byly na jazykové školy v zahraničí vysláni první studenti.

3.3.2 Projekt: „Startovné do života“

Současně, s výše zmíněným jazykovým projektem, se rozbíhal i projekt *Startovné do života*, který byl určený dětem z dětských domovů ve věku 14-18 let. Tento projekt byl však v roce 2012 ukončen. Stále však dobíhá výplata superbonusů za úspěšné dokončení středoškolského studia. Tento projekt umožňoval příspěvky s pevnou i proměnlivou, a především motivační výší na účet, kdy mohl jedinec opouštějící dětský domov částku využít na vstup do samostatného života. Mohl si z obnosu vybavit domácnost, řidičský průkaz, umožnit si další studium apod.). (Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových, 2019)

3.4 Nadace Terezy Maxové dětem

Nadace Terezy Maxové se mimo jiné zabývá kompenzací nedostatků ústavní výchovy. Posláním je podporování jedincova vzdělání, všestranného rozvoje a snaha dopřát dětem příležitost zapojit se do samostatného života jako mají děti vyrůstající ve fungujících rodinách. (Nadace Terezy Maxové, 2019)

3.4.1 Projekt: „New job/New life“

Projekt New Job/New life vznikl ve spolupráci Nadace Terezy Maxové s platformou Byznys pro společnost v roce 2013.

Hlavním cílem projektu je pomoci mladým lidem z dětských domovů a pěstounských rodin získat kvalitní pracovní zkušenosti, především za pomoci seminářů a exkurzí. Autoři tohoto projektu tak chtějí propojit vhodné uchazeče z domovů s vhodnými firmami, které jedincům poskytnou brigádu, stáž či práci na plný pracovní poměr. Pro tuto aktivitu bude následovně vyškolen jeden ze zaměstnanců firmy v mentora, který se těmto mladým pracovníkům budou věnovat a dohlížet na jejich práci i chování.

Nápad propojit takto děti z dětských domovů s firmami hodnotili manažeři ze 119 firem. Ve většině případů se projekt líbil. Pětina firem by mladým lidem šanci dát chtěla, desetinu zajímaly především dotace od úřadů práce či z EU.

V současné době je projekt plně rozjetý a na webovém odkazu: <http://www.newjobnewlife.cz> nabízí dětem pomoci s hledáním práce. Na webové stránce jsou uvedeny rady, jak vytvořit životopis a motivační dopis, a především je na stránce burza právě nabízených pracovních pozic, různých firem, kterých je do projektu zapojeno opravdu

dostatečně a nejedná se o malé firmy, ale většinou o známé jako je např: Hilton Prague, Škoda AUTO, DM drogerie, Kooperativa, Plzeňský prazdroj, Seznam apod., a tak si každý z jedinců určitě vybere. (Byznys pro společnost, 2012, MPSV)

Tento projekt se mi velmi líbí, neboť zaměstnání považuji v této problematice jako nejzásadnější pro kvalitní život jedince. (Nadace Terezy Maxové dětem, 2019)

3.5 Múzy dětem

Múzy dětem je nezisková organizace, která se věnuje dětem z dětských domovů a podporuje jejich aktivity a cíle. Mimo jiné organizace založila projekt Život nanečisto, který se věnuje odchodu dětí z dětských domovů.

3.5.1 Projekt: „Život nanečisto“

Život nanečisto je projekt, který reaguje na potřeby mladých lidí, kteří se připravují na odchod z ústavní péče.

Hlavním cílem projektu je vybavit mladé lidi dovednostmi, které jsou nezbytné k úspěšnému vstupu do samostatného života.

Nejdříve přichází na řadu intervence z klientských zařízení. Během těchto intervencí jsou budoucí klienti projektu i jejich vychovatelé seznamováni s principy Život nanečisto. Toto seznamování probíhá formou ukázek a diskusí. Ve druhém kroku následují víkendové kurzy mimo prostředí dětského domova, kdy se klienti prakticky seznamují s rizikovými situacemi, s nimiž se pravděpodobně po opuštění dětského domova setkají. Tento kurz je určen pro děti ve věku 15-25 let.

V průběhu jednoho roku se projektu zúčastní 165 dětí v deseti vlnách.

Projekt pořádá kurzy, které jsou zaměřeny na integraci ve všech oblastech společenského života - hledání práce, bydlení, zvyšování kvalifikace, pracovní i další smlouvy, rizika nezaměstnanosti, formy efektivních investic finančních prostředků, principy efektivní komunikace v profesním životě, ale i partnerské vztahy a nástrahy rodinného života. Kurzy spočívají v simulaci životních situací a následném usazení prožitého do teorie a společné reflexe. Kurzy jsou čtyři, každý trvá tři dny. Jedná se o kombinaci odpočinkových her, tvůrčích programů a skupinových i individuálních terapeutických zastavení. Hlavní

výhodou kurzu je individuální péče, která je jedinci poskytována. Maximální obsazenost kurzu je 15 účastníků, jimž zajišťuje program 6 zkušených lektorů, z čehož jsou 2 psychoterapeuti. Třídenní kurzy probíhají během jednoho roku a absolvují je stejné skupinky. Jedná se o kurzy – domácnost, práce a hospodaření, odchod – a co dál?, vztahy.

První kurz je především motivační a snaží se získat pozornost a zájem klientů. S klienty jsou probírány prožitky a lektori se snaží navázat s klienty blízkost, aby se jim otevírali a dokázali společně pojmenovávat a vyhodnocovat prožitky. V kurzu domácnost, jakožto ústředním tématu kurzu, jsou jedinci nuceni pracovat v týmu, kdy je v nich podporována práce v týmu. Klienti také hledají, v simulované situaci, bydlení v neznámých místech, podepisují smlouvy a jsou odpovědní za své jednání na kurzu. Jejich jednání je poté společně probíráno a jsou navrhována nová, lepší řešení.

Druhý kurz „Práce a hospodaření,“ obsahuje utváření praktických vědomostí a dovedností v oblasti zaměstnání a umění hospodařit s vydělanými penězi. Jsou simulovány přijímací pohovory, následné podepsání smluv, i nevýhodných, a poté je reflexe, kdy lektori hovoří opět s klienty o tom, jak správně má smlouva vypadat a na co si případně mají dávat pozor. Kurz dále obsahuje také reálnou činnost, kdy je v nabídce cca 35 pracovních pozic, a po volbě pozice poté každý klient absolvuje 5 hodin intenzivní pracovní zátěže. Za práci klient samozřejmě dostane adekvátní mzdu, která je tedy jen fiktivní pro absolvování kurzu, a jedinci je poté dána možnost peníze utratit. Otevře se fiktivní obchod s reálným zbožím jako je občerstvení nebo i obchody s hodnotnějšími produkty a jedinec si vyzkouší, jak by s vydělanými penězi naložil. V tomto kurzu jsou opět důležité sociální vztahy.

Třetí kurz je nastolen více individuálně, přímo na základě potřeb klientů, které vyplynuly během předchozích společných kurzů. Kurz jedinci poskytne nabídku pomocné sítě při odchodu z ústavní péče, poskytnu mu vzorce chování v krizových situacích a také učí klienta o pomoci, v případě potřeby, požádat. Mimo to se jedinec učí také adekvátně reagovat, reálně posuzovat vztahy a následně vytvářet kompetence pro rodinu a výchovu k odpovědnému rodičovství, na což navazuje kurz čtvrtý.

Poslední kurz se zaměřuje na vztahy, jak rodinné, tak osobní. Jsou probírány nejrůznější vztahové krize a lektori se snaží klienty na takové krize připravit. Jedinec simuluje péči o dítě a zkouší si zátěž partnerského soužití a rodinných vztahů. Tyto krize v partnerském

soužití mohou být např. ekonomické, názorové apod. V těchto situacích si jedinec zkouší své postavení a případně vycházejí najevo jedinci mezery. (Život nanečisto, 2018)

3.5.2 Projekt: „Patron“

Projekt Patron, který je podpořený Evropským sociálním fondem České republiky, vznikl na spolupráci s organizací Liga otevřených mužů (LOM). Hlavním cílem projektu je podpora začlenění chlapců, o pár let později i děvčat, do společnosti. Každý chlapec by měl mít pozitivní mužský vzor, kterých je ale v dětských domovech často málo. Proto vznikl tento projekt, který chlapcům takový vzor nabízí. Patron jim potom během společných setkání předává životní zkušenosti a je chlapcům podporou při vstupu do běžného života. (Múzy dětem, 2019)

3.6 Člověk hledá člověka

Člověk hledá člověka je organizace, která se zabývá problematikou odchodu dítěte z dětského domova.

3.6.1 Projekt: „Vstup do života“

Vstup do života je projekt, který má za cíl zlepšit integraci dospívajících dětí odcházejících z dětských domovů do společnosti, jelikož je pro takové jedince vstup do vnějšího života a přístup na trh práce velmi složitý. Člověk hledá člověka si uvědomuje, že jedinec nemá dostatek psycho-sociálních dovedností a nemá ani vysokou vzdělanost. Do daného projektu je zapojených 5 dětských domovů. V každém takovém dětském domově působí expert poradce, který s dětmi pracuje. Práce je založená na individualitě a přizpůsobena přímo potřebám jedince. Hlavním cílem poradce je udržovat dítě na vzdělávací dráze, podporovat jeho motivaci ke studiu a později pomoci zorientovat se na trhu práce, pomoci jedinci s hledáním vhodného samostatného bydlení a vedení jedince ke zdravému životnímu stylu. (Člověk hledá člověka, 2019)

3.7 Dejme dětem šanci

Dejme dětem šanci je obecně prospěšná činnost, která byla založena 8. 2. 2011 a registrována u MV ČR. Na obecně prospěšnou společnost však byla transformována až 28. 12. 2013 a je zapsána v rejstříku obecně prospěšných společností u MS v Praze.

Organizace pomáhá dětem a mladým lidem z dětského domova při jejich odchodu z dětského domova. Vedou je k samostatnosti a usnadňují jim úspěšné začlenění do

společnosti. Organizace se především vyznačuje tím, že nepodporuje přímo dětské domovy, ale konkrétní děti.

Projekty, které organizace poskytuje, jsou koncipovány tak, aby opravdu pomáhaly potřebným dětem. Společnost nechce být závislá na grantech a dotacích, proto je financování závislé především na podpoře z řad fyzických a právnických osob.

3.7.1 Projekt: „Pomoz mi do života...“

Cílem projektu „Pomoz mi do života...“ je usnadnit dětem start do jejich samostatného života. Projekt je zaměřen zejména na děti, které opouštějí dětský domov. Zároveň ovšem poskytuje pomoc při studiu a přípravě na budoucí povolání. Hlavním heslem projektu je „Podejme dítěti pomocnou ruku ve chvíli, kdy to nejvíc potřebuje!“

Projekt se skládá ze tří samostatných částí, kterými jsou stipendijní programy, startovací balíčky a pomoc v začátku samostatného života. Stipendijní program slouží k tomu, aby dětem byla dána možnost studovat zvolený obor či pokračovat dále ve studiu, aby získaly potřebnou kvalifikaci a tím se zvýšila jejich uplatnitelnost na trhu práce i samostatném životě. Škola a vzdělání také posiluje osobnostní rozvoj dítěte. Program slouží k úhradě nákladů spojených se studiem a týká se dětí od 14ti let a výše, které čeká výběr střední školy, neboť dětské domovy často nemohou splnit konkrétní požadavky dětí spojených s jejich výběrem vzdělání a s přípravou na jejich budoucí povolání. Je velmi důležité, aby studovaný obor dítě bavil, díky čemuž má poté mnohonásobně vyšší šanci na dostudování, nežli dítě studující obor, který ho nebaví a nezajímá. Program zahrnuje jak školné, tak ubytování na internátě či na koleji školy, cestovné do školy, školní pomůcky a další pomůcky potřebné ke studiu, prospěchové stipendium a kurzovné. Dále také zahrnuje nájemné ve startovacích bytech.

Velkou výhodou programu je, že se nezaměřuje pouze na nadané či nadprůměrně chytré děti, ale naopak se snaží pomáhat každému dítěti, které po základní škole ve studiu pokračuje. Do programu je však možné se zařadit i v případě studia na VOŠ, VŠ a studia nástavbového.

Druhá část – startovací balíčky zahrnuje materiální pomoc dítěti po opuštění dětského domova. Balíček tak obsahuje základní vybavení pro domácnost (lůžkoviny, ložní prádlo, ručníky, nádobí, příbory, hrnce, žehličku a žehlicí prkno, vysavač atd.).

Třetí částí projektu je pomoc v začátku samostatného života. Tato část zahrnuje pomoc při hledání samostatného ubytování, zaměstnání apod. Cílem je dětem na začátku samostatného života podat pomocnou ruku při hledání zaměstnání a vhodného ubytování. Také jim je poskytována asistence při řešení běžných provozních záležitostí po opuštění dětského domova. Většina dětských domovů sice spolupracuje se sociálními pracovníky a svým svěřencům se snaží při opuštění dětského domova pomáhat, není však v jejich silách, aby byla pomoc poskytnuta každému individuálně v konkrétní situaci. Dětské domovy, které se společností a projektem spolupracují, tak informují společnost DDS o počtu dětí, které plánují odchod z dětského domova v daném roce, a s nimi začne společnost spolupracovat. Jelikož je však tato asistence velmi náročná, je v současné době možnost poskytovat ji pouze dětem, které jsou zařazené do stipendijního programu. Pokud se ovšem rozhodne, že dítěti pomoc poskytnuta bude, poskytuje se v různé formě. Jedná se například o poskytnutí ubytování na přechodnou dobu, nabídku pracovního místa nebo kontakt na regionálního dobrovolníka, která pomáhá dítěti v jeho začátcích. Dítěti pomáhá s řešením běžných provozních záležitostí po opuštění Dětského domova, jako je např. sepsání životopisu, uzavírání nájemních a pracovních smluv, registrace na úřadě práce, přihlášení se k trvalému pobytu, založení bankovního účtu apod. (Dejme dětem šanci, 2019)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. Metodologie výzkumného šetření

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na komparaci dvou vybraných projektů, týkajících se odchodu dětí z dětského domova. Pro komparaci byly využity metody kvalitativního výzkumu, rozhovor, který je nejčastější používanou metodou v kvalitativním výzkumu pro získání dat, a obsahová analýza.

„Rozhovor je nejčastěji používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Používá se pro něj označení hloubkový rozhovor (in-depth interview), jež můžeme definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek“. (Švaříček, 2007, s. 159)

Ferjenčík (2000, s. 171) popisuje rozhovor jako nenahraditelnou metodu, jestliže je naším cílem získat informace o postojích, záměrech a přáních, nebo jestli se chceme dozvědět, zda daný člověk porozuměl situaci.

Stejný autor také vysvětluje obsahovou analýzu. Ta je metodou, která se zaměřuje na rozbor většinou písemných sdělení. Jelikož jde ale o velmi různorodou skupinu metod, je velmi složité udat o obsahové analýze jednotou definici. Nejvíce akceptovatelnou je ale nejspíše to, že se jedná o výzkumnou techniku, která slouží k objektivnímu a systematickému kvantitativnímu popisu obsahu. (Berelson, 1952, s. 18 in Ferjenčík)

Praktická část bakalářské práce je koncipována jako popis organizací a jejich projektů na základě parafrázování slov zaměstnanců organizace a rozboru materiálů.

Praktická část je dělena do kategorií, které jsou rozděleny následovně:

- 1.kategorie - popis činnosti organizace
- 2.kategorie - popis konkrétních projektů
- 3.kategorie – popis nedostatků, se kterými se děti při odchodu z dětského domova setkávají
- 4.kategorie – popis změn, které by mohly vést ke kvalitnějšímu odchodu dětí z dětského domova, dle slov respondentů.

Všechna uvedená jména jsou veřejně dostupná. Stejně tak i informace o životě Veroniky Kašákové, na jejichž základě vznikl její nadační fond.

4.1 Cíl výzkumného šetření

Výzkumná část zdokumentuje činnosti v rámci projektů, které pomáhají dětem s odchodem z dětského domova, a to konkrétně dva projekty, které jsou podrobně analyzovány a následně komparovány.

4.2 Hlavní cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bakalářské práce je zjistit, jak efektivní jsou neziskové organizace v pomoci dětem s odchodem z dětského domova. Mezi dílčí cíle výzkumu patří zjistit, kde organizace nacházejí nedostatky na straně státu a dětského domova, proč vznikají a co by případně změnili.

4.3 Výběr výzkumného vzorku

Respondenty jsou pracovníci organizací, kteří se účastní popisovaných projektů. V rámci Nadačního fondu Veroniky Kašákové se jednalo o koordinátorku projektů, která je přímým zaměstnancem fondu, a dále průvodkyni, která je externím zaměstnancem fondu. Za spolek Múzy dětem byl veden rozhovor s předsedou a hlavním koordinátorem projektů.

4.4 Informace o respondentech

Informace o respondentech byly čerpány z osobního rozhovoru a internetových stránek organizace. O každém respondentovi bylo získáno několik základních informací.

Respondent č.1

Podnikatelka a průvodkyně v projektu Restart, pro který pracuje už přes rok. Respondentka pracuje pro organizaci Restart Life, s.r.o. v Litvínově, která se zabývá poskytováním terapeutické pomoci lidem s úzkostmi, depresemi, syndromem vyhoření nebo lidem, kteří jsou závislí na alkoholu. To respondentku vedlo k zamyšlení, že na to, co se těmto lidem děje teď v dospělosti, má velký vliv to, jaké měli dětství. Dětství silně ovlivňuje jejich myšlení a pohled na život. Respondentka si proto myslí, že pokud je dětem s jejich traumaty pomáháno už od dětství, nemusí to následně lidi svazovat i v dospělosti. To a život Veroniky Kašákové ji právě přivedlo k projektu „Restart“, který jí, jak sama říká: „rozšířil rodinu.“

Respondent č.2

Koordinátorka projektů. V nadačním fondu Veroniky Kašákové pracuje půl roku a asi jako jediná nepřišla k této práci v návaznosti na známou Veroniku Kašákovou, ale práci sehnala skrz pracovní úřad. Práce ji velmi baví, protože ji nebere jako práci, ale jako poslání.

Respondentka má na starost mimo jiné i emailovou komunikaci s dětmi, které píšou nadačnímu fondu kvůli jakémukoliv problému. Často to nejsou jen děti z dětských domovů, ale i děti, které žijí v rodinách, ale tíží je nějaký problém. Těmto dětem tedy poskytuje rady, jak s problémem naložit. To ji vede k neustálému zdokonalování se a samostudiu. Samostudiu se nicméně věnuje celý tým Nadačního fondu Veroniky Kašákové.

Respondent č.3

Předseda a zakladatel organizace Múzy dětem a současně také hlavní koordinátor projektu ŽNN. Respondent je muzikant, který společně se svou kapelou složil CD vánočních koled, se kterým se rozhodli objíždět dětské domovy v České republice. Dětské domovy však daly zpětnou vazbu takovou, že v tomto vánočním období dostávají dostatek pomoci, ale jakmile Vánoce pominou, zájem ze strany okolí vymizí. To v respondentovi vzbudilo první myšlenky, že je potřeba něco vymyslet. Následovalo seznámení s mecenášem, se kterým do půl roku od těchto myšlenek založil spolek Múzy dětem.

4.5 Metoda sběru dat

Pro získání informací byla použita jedna z nejčastějších metod kvalitativního výzkumu, a to rozhovor. Rozhovor byl zvolen polostrukturovaný, který se vyznačuje předem připravenými otázkami. Tyto otázky je možné doplňovat během rozhovoru dalšími, které vyplynou v jeho průběhu. (Švaříček, 2007, s. 160)

Dále byla použita metoda obsahové analýzy. Bylo nahlédnuto na webové stránky, výroční zprávy a další materiály, se kterými organizace pracují.

Celkově byly respondenti dotazovány prostřednictvím 20 otázek, které byly ale někdy vynechány, neboť na ně bylo odpovězeno během tématu dříve, než na ně došla řada.

Byl respektován požadavek organizace Nadačního fondu Veroniky Kašákové a rozhovory nebyly nahrávány na diktafon, ale pouze zapisovány. Rozhovor s respondentem č. 3 nahrán být mohl.

4.6 Průběh rozhovorů

Ze všeho nejdříve bylo potřeba si sjednat schůzku s pracovníky organizace. Zprvu se to zdálo jako nadpozemský úkol, neboť byli pracovníci organizací velmi časově vytíženi, i

přesto se ale nakonec podařilo si schůzku domluvit. Rozhovor s průvodkyní a koordinátorkou projektů probíhal v jejich kanceláři v sídle organizace, a rozhovor byl veden ve velmi přátelské atmosféře. Rozhovor s respondentem č. 3 byl veden v jeho kanceláři v Praze, kterou má u sebe v bytě. V tomto prostředí jsem se necítila moc dobře, což mi neumožňovalo se tolik při rozhovoru uvolnit. Všechny potřebné informace jsem však získala, proto i tento rozhovor hodnotím kladně.

Na začátku každého rozhovoru jsem se na uvítanou představila a vysvětlila téma mé bakalářské práce. Poté jsem již kladla otázky. S kvalitou odpovědí, které byly z rozhovoru získány, jsem plně spokojena.

4.7 Metoda zpracování dat

Informace získané z rozhovorů byly po provedení rozhovorů přepsány do přehlednější formy, se kterou jsem dále pracovala. Pro zpracování dat byla použita technika otevřeného kódování. *„Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování, je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.“* (Švaříček, 2007, s. 211)

Díky kódovacímu procesu byly informace uspořádány tak, aby mohly být následně vyhodnoceny. Výzkumné šetření je doplněno o přímé citace respondentů.

5. Nadační fond Veroniky Kašákové

Nadační fond Veroniky Kašákové vznikl teprve nedávno, a to 30. 5. 2016. Registrován je u Krajského soudu v Ústí nad Labem na základě zakladatelské listiny.

Organizace byla založena pod právní formou Nadační fond se sídlem ve městě Most. Zakladatelkou je Veronika Kašáková a správní rada se skládá z těchto členů: Veronika Kašáková, Petra Vyoralová, JUDr. Filip Behenský. (justice.cz, Veřejný rejstřík a Sbírk listin, informace o vzniku NFVK)

Nadační fond má 3 přímé zaměstnance a 22 průvodců. V plánu je mít 143 průvodců, aby bylo možné mít jednoho průvodce pro každý dětský domov v České republice.

5.1 Finanční zdroje

Až 70% finančních zdrojů organizace za rok 2017 činil příjem darů od právnických osob, druhý největší příjem 19% činily dotace a granty, dalším zdrojem 7% byly nefinanční materiální věci a nejmenším procentuálním celkem jsou s 4% dary od fyzických osob. Oproti roku 2016 došlo jen k menším změnám, co se rozdělení zisků týká. Zdroj od právnických osob klesl o 3%, dotace klesly o 5%, naopak dary ze strany fyzických osob se zvedly o 3% a nefinanční materiální věci dokonce o 5%. (výroční zpráva 2016, 2017) Mezi hlavní sponzory nadačního fondu patří společnost Oriflame, které je Veronika od roku 2017 tváří. Oriflame s nadačním fondem spolupracuje dlouhodobě, a v roce 2017 věnoval nadačnímu fondu 1 100 000Kč, což je největší částka, kterou nadační fond od sponzorů v tento rok získal. Výše částky ovšem v tomto případě není nejdůležitějším faktorem, nadační fond je rád za jakoukoliv finanční i nefinanční pomoc. Mezi hlavní sponzory mimo Oriflame patří také Lukda trans, Autosalon Most, Ústecký kraj, Plzeňský kraj, Jan Muhlfeit, CZC.CZ, Beko, Total, ČEZ a další.

Nicméně peněz není pro nadační fond nikdy málo, neboť má v plánu rozšířit svou působnost s projektem Restart po celé České republice, aby dopřál setkávání s průvodcem každému dítěti v České republice. Sezení s průvodcem ovšem není pro nadační fond malou částkou. Za dvě sezení s průvodcem platí nadační fond 5 000Kč. Je-li sezení mimo kraj a průvodce musí dojíždět, připlácí se k částce navíc 1 000Kč.

5.2 Propagace

Převážná propagace nadačního fondu Veroniky Kašákové probíhá na Instagramu a Facebooku. Dále za pomoci tisku, společenských akcí, veřejných přednášek či spolusdílení. Nadační fond má také vlastní webové stránky, které průběžně aktualizuje.

5.3 Plány do budoucna

Jako hlavní cíl má nadační fond, jak už bylo zmiňováno, především rozšíření projektu Restart po celé České republice a doplnění tak průvodců do svých řad. V současné době je pod NFVK 22 průvodců a v plánu je mít 143 průvodců, aby bylo možné poskytnout jednoho průvodce každému dětskému domovu v České republice. To však není jednoduché, neboť je

potřeba dostatek financí a kvalitních lidí, kteří by byli schopni tuto činnost průvodce vykonávat.

Dalším cílem je nezaměřovat se pouze na děti, ale i na personál dětských domovů. NFVK se domnívá, že personál se žádným způsobem neposouvá dál a často stagnuje ve svých zajetých kolejích. To způsobuje často nepochopení dětí s vychovateli. Respondentky č. 1 a č. 2 tedy mají za to, aby se personál účastnil pravidelných supervizí a různých školení, aby se jejich znalosti a praxe mohly posouvat dále.

Dalším plánem do budoucna je postavit nové centrum NFVK. V současné době tak nadační fond hledá vhodné místo blízko Prahy, aby bylo centrum lépe dostupné. V současné době NFVK sídlí v okrese Most, což je nedaleko německých hranic, a je tak špatně dostupné pro většinu dětí. V okolí Prahy bude dostupnost snazší. V centru by sídlily kanceláře a především místo, kam by mohlo přijít každé dítě v případě potřeby. V plánu jsou také startovací byty, které by dětem mohly poskytovat útočiště ze začátku, poté co odejdou z dětských domovů.

5.4 Projekty

Zakladatelka NFVK Veronika Kašáková si prošla nelehkým dětstvím, kdy byla spolu se svým starším bratrem umístěna do dětského domova, ve kterém strávili velký kus života. Po odchodu z dětského domova se Veronika potýkala s velkými finančními problémy, a poté ji napadlo napsat o tom knihu a tu následně rozeslat do všech dětských domovů v České republice. Kniha „Zpověď – z děcáku až na přehlídková mola“ byla napsána v roce 2015. Kniha líčí celý život Veroničina života, o němž píše velmi otevřeně. V knize líčí život v dětském domově i dospívání bez rodičů, a především odchod z dětského domova.

Jelikož měla kniha velký ohlas a velmi pozitivní zpětnou vazbu, rozhodla se Veronika založit nadační fond a pomoci dětem více nežli napsáním knihy. Po založení fondu následoval vznik projektu Nový start s Veronikou.

Nový start s Veronikou je jednodenní beseda, kde Veronika sdílí svůj příběh s dětmi. Veronika dětem předává rady a zkušenosti, které doufá, že pozitivně ovlivní jejich budoucí rozhodnutí. Na tento projekt byla opět skvělá zpětná vazba, neboť od koho jiného by děti měly přijímat informace než právě od někoho, kdo zažil stejnou situaci a ví na co si dávat pozor. Veronika ale věděla, že tato beseda nestačí a je potřeba existence projektu, který bude

mít silnější dopad na děti. Proto následně vznikl projekt „Restart,“ který je založen na spolupráci dětí s průvodci. Vizí projektu je, aby každý mladý člověk opouštějící dětský domov, mohl dostat šanci navázat blízký lidský vztah s někým, s kým bude tento vztah pokračovat i po odchodu. Dítěti, které projeví o projekt zájem, je následně přidělen průvodce, se kterým se setkává minimálně rok před odchodem z dětského domova, aby mohl vzniknout kvalitní důvěrný vztah ještě před opuštěním bran dětského domova. Zmíněná důvěra je stavebním kamenem celého projektu „Restart.“ Pokud by nebylo možné důvěrný vztah navázat, nebyla by možná kvalitní spolupráce.

Každý mladý člověk tak má šanci získat osobu, která mu bude stále na blízku a ochotna pomoci. Ještě v dětském domově si stanoví individuální plán, na kterém spolu budou dítě a průvodce pracovat, a to 2x měsíčně. Mimo osobní setkání je však možnost telefonické či emailové komunikace mimo tato pravidelná setkání. Práce s dítětem je plánována podle individuálních potřeb každého z dětí. Jedná se například o dokončení vzdělání, výběr vhodného zaměstnání a bydlení, finanční gramotnost, budování kvalitních vztahů či dítě naučit jednat s úřady a plnit povinnosti vůči státu. Po odchodu z dětského domova se společně setkávají po dobu, po kterou je potřeba. Je to především do doby, kdy je cíl plánu naplněn a je stabilizována životní situace mladého člověka. I když je však cíl plánu naplněn, neznamená to, že spolu nemohou zůstat dále v kontaktu. Naopak. Jak říká respondentka č.1: *“dětí jsou mou druhou rodinou,“* a proto věří, že s dětmi zůstane v kontaktu ještě mnohem déle než jen po dobu projektu. Průvodcem může být osoba, která je plnoletá a bezúhonná a psychicky způsobilá na základě splnění podmínek dané zákonem č.109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů doplněné zákonem č. 563/2012 Sb. o pedagogických pracovnících a má praxi v oboru. Praxí v oboru je chápán rozhled a zkušenosti, které bude následně průvodce schopen dětem předávat. Pokud osoba toto splňuje, je následně pozvána na osobní pohovor s dětským psychologem. Po přijetí je průvodce dále povinen účastnit se dalšího vzdělávání s akreditovanými školiteli. Probírána je sexualita, finanční gramotnost, sebezvzdělávání, psychická rovnováha mladistvého apod.

Dalším projektem, který v současné době probíhá je projekt Proměny s Veronikou. Tento projekt chce dětem věnovat jeden den, který bude jen o nich a bude o ně krásně postaráno. Cílem je dětem poradit po stránce fyzické, aby získali více sebevědomí, a především jim ukázat přirozenost, čímž je možné získat sebelásku.

Tento projekt se ovšem nezaměřuje pouze na děti, ale i tety z dětských domovů, jakožto důkaz, že si nadační fond jejich práce, lásky a času, který dětem věnují, váží.

Poté, co jsou děti a tety zkrášleny, nastává fáze edukativní, která všechny zúčastněné učí, jak správně žít, poznávat své talenty i silné stránky. Tento kurz s názvem „Kurz rozvoje vnitřního potenciálu“ vede Jan Mühlfeit, český manažer, globální stratég, kouč a mentor, s Kateřinou Novotnou.

5.5 Problémy mladých, se kterými se po odchodu z dětského domova potýkají

Největšími problémy mladých, kteří odcházejí z dětského domova, je podle slov respondentky č. 2 především zadlužování a drogy s gamblerským. K zadlužování dochází převážně proto, že mladí nemají přesnou představu o penězích. Neumí s nimi nakládat a často se dostávají do situace, kdy jim peníze nevystačí, peníze si půjčují a tím začíná koloběh zadlužování a nemožnosti se z tohoto problému dostat.

5.6 Změny, které by mohly v problematice odchodu dětí z dětského domova přispět ke zlepšení celého procesu dle slov respondentů

Hlavním problémem při odchodu dětí z dětských domovů je podle respondentky č.2 především to, že není sjednocené vyplácené odchodné při odchodu z dětského domova. V současné době se dětem poskytují pomoc do začátku ve třech formách – částka do 30 000Kč, spotřebiče nebo předplacené nájem. Respondentka č.2 by byla pro to, aby se toto vyplácení při odchodu z DD sjednotilo pro všechny děti ve formě 2 nájmů. To dítěti zajistí bydlení alespoň pro začátek a nestane se, že přijaté peníze využije špatně, čímž by se mohlo dostat do problémů. Mít zajištěné bydlení na dva měsíce je pro dítě jistotou a bude se moci soustředit na jiné věci, jako je třeba práce.

Další změnou, která by dle slov respondentek č.1 a č.2 měla nastat je ta, že by bylo vhodné, aby vychovatelé v dětských domovech podstupovaly pravidelně supervizi. Matoušek popisuje supervizi jako kvalifikovaný dohled nad průběhem programu nebo projektu zaměřený na kvalitu činnosti pracovníků. (Matoušek, 2003, s. 231)

Velkým problémem je také nedostatek psychologů v dětských domovech. Bylo by proto vhodné zapracovat i na tom, aby mělo každé dítě v dětském domově k psychologovi přístup. Ne vždy to tak totiž v současné době bohužel je.

Aktuálně se děti v dětských domovech nemají špatně, co se materiální vybavenosti týká. Děti mají dostatek jídla, oblečení i zážitků, často jezdí k moři, což mnoho úplných rodin svým dětem ani dopřát nemůže. Co jim ale chybí je láska věnována pouze jim. Je tedy potřeba se u dětí v dětských domovech zaměřit především na psychiku, než-li materiální stránku.

Také je důležité, aby se lépe, a především dostatečně zavčasu pracovalo s rodinou, ve které jsou problémy a ze které jsou děti odebírány. Kdyby bylo s takovými rodinami pracováno časně, nemuselo by docházet k takovým koncům, kdy jsou děti rodinám odebrány a přesunuty do dětského domova.

Dále by se měl změnit přístup v adopci, ve stylu usnadnění přístupu k adopci. Respondetka č. 2: *„Rodiny, které by si dítě rády adoptovaly, často musí čekat roky, než-li se jim to podaří a tím se zvyšuje i věk dětí. Rodiny přitom nejraději adoptují děti co nejmladší, aby si je mohli vychovat od malička. Tady ovšem dochází k problému, kdy to není možné, a tak adoptivní rodiče často čekání vzdají a děti zůstávají v dětských domovech. Bylo by tedy vhodné čekací doby zkrátit, aby se dostalo z dětských domovů co nejvíce dětí a mohli vyrůstat v rodině, ve které dostanou osobnější přístup, než by mohly získat v ústavním zařízení.“*

6. Múzy dětem

Organizace Múzy dětem vznikla v roce 2003. Spolek vznikl v návaznosti na hudební dráhu zřizovatele respondenta č. 3, který se rozhodl společně se svou kapelou vydat vánoční CD a s ním navštěvovat dětské domovy. Bylo mu však řečeno, že v době kolem Vánoc je poskytováno dostatek pomoci a ať vymyslí i jiné než vánoční písničky a vrátí se později. Tak se stalo. Respondent č. 3 se seznámil s nejvýznamnějším sponzorem, s nímž se rozhodli založit spolek. Tato myšlenka založit organizaci vznikla na podzim roku 2002 a už na jaře 2003 byl realizován první projekt, kterým byly víkendové celodenní výjezdy za dětmi z dětských domovů.

Organizace má ředitele respondenta č. 3, technického inženýra a administrativu má na starost třetí kolegyně. Dále má organizace další členy, což činí asi 15 stálých lidí širší skupiny, kteří se účastní pořádaných akcí.

6.1 Finanční zdroje

Největším finančním přínosem pro organizaci byl sponzor filantropický mecenáš, se kterým respondent č. 3 organizaci spoluzakládal. Po deseti letech se ale mecenáš rozhodl svou spolupráci ukončit. Dalším velkým sponzorem byla společnost ČSOB, která svou spolupráci také ukončila. V současné době se tak pracuje na sehnání nových sponzorů, aby tolik žádané projekty mohly i nadále fungovat.

Finance ale organizace sbírá i skrze výtěžky z aukcí obrazů, kterou organizace pořádá.

6.2 Propagace

Propagaci organizace velkou pozornost nevěnuje. Propagační smysl vidí ve svých akcích, které pořádá. Jednou z pořádaných akcí je např. „Sametové posvícení.“ Jedná se o průvod neziskových organizací, kde Múzy dětem vymýšlejí různé choreografie. Tento průvod je vhodný obzvláště proto, že má integrační smysl. Do průvodu jsou zapojeny děti z dětských domovů s ostatními lidmi. Další pořádanou akcí jsou „Dračí lodě,“ kdy byla tato akce přidružena k Dračím lodím v Praze. Tato akce má opět integrační podtext, neboť program, který Múzy dětem vytvářejí, je určen pro všechny, a tak jsou děti opět v blízkosti s dalšími

lidmi. Múzy dále pořádají akce jako Nejlepší koncert, Přehlídka umělecké činnosti a různé sportovní olympiády.

6.3 Plány do budoucna

Hlavním plánem do budoucna je znovu spuštění projektu „Život na nečisto“, který je v současné době pozastaven, neboť na něj nejsou finance. Cílem je tedy sehnat sponzory, kteří by tento projekt financovali. Dalším cílem je také rozšíření projektu „Patron“ do každého dětského domova a pro každé dítě, které by patrona potřebovalo a chtělo. Také je v plánu, aby do budoucna patroni pracovali samostatně bez zřízení patronace.

6.4 Projekty

Dílničky - Těchto výjezdů se účastnili umělci nejrůznějšího zaměření. Formou hravých dílniček jsou děti zapojovány do různých uměleckých akcí, které odhalují a podporují talent a vlohy dětí.

V rámci celé České republiky spolek Múzy dětem spolupracuje s více než 70 dětskými domovy ze všech krajů v ČR. Nejdříve se tedy spolek soustředil převážně na jakési zpestření běžného života v dětských domovech. Časem se však myšlenka posunula dál se smyslem více pomáhat, a to především mladistvým. Těm v dětském domově není věnována taková pomoc jako menším dětem. V dětských domovech chybí blízké vztahy s někým druhým, mladiství nejsou tak formovatelní jako právě malé děti, často tam dochází v tomto věku k nedůvěře směrem k vychovatelům, a tak v návaznosti na to vznikl projekt „Život nanečisto.“

Cílem tohoto projektu je především připravit děti na odchod z dětského domova. Základy projektu jsou postaveny na čtyřech víkendových pobytech dětí z různých dětských domovů. Dochází tak k tomu, že spolu tráví čas děti, které se v životě neviděli a neznají se, čímž je simulována skutečnost, kdy je potřeba, aby se jedinec uměl seznamovat a navazovat vztahy, ať už přátelské či pracovní. Dítě se musí naučit vycházet se svým spolubydlícím a umět hospodařit s lidmi. Projekt se dělí na čtyři části, kterými jsou domácnost, práce a hospodaření, odchod – a co dál?, vztahy. Nejprve ale těmto kurzům/částem předchází intervence v dětských domovech, během nichž jsou budoucí klienti projektu a jejich vychovatelé formou ukázek a diskusí s projektem seznamováni. Následně se děti z klientských zařízení účastní víkendových kurzů, které vedou zkušení a kvalifikovaní lektoři,

psychologové a pedagogové. Ti děti prakticky seznamují s nejrůznějšími rizikovými situacemi, s nimiž se pravděpodobně po opuštění z dětského domova setkají. Kurzy jsou proto zaměřeny na integraci ve všech oblastech společenského života – hledání si práce a bydlení, vyřizování úředních záležitostí, vytváření a udržení si vztahů atd. Například v kurzu „práce“ si jedinec zkusí najít práci ze seznamu nabídek dle svých zkušeností, vzdělání a schopností. Následně prochází pohovorem, a následně vykonává práci. Práce mu buď vyhovuje nebo ne, a pokud své schopnosti přecenil, za trest musí vykonávat veřejně prospěšné práce, za které si vydělá menší obnos peněz a je pro něj těžší s penězi vyjít. Kurz „a co dál“ dětem dává rady, jak kdy a na koho se v případě potřeby mohou obrátit po odchodu z dětského domova. Děti mají většinou tendenci se obracet na lidi, co znají – vychovatele v dětském domově či přátele z dětského domova - což není úplně správné, nebo v horším případě dítě hledá pomoc u své původní rodiny. Tato rodina často ale nemá zájem o dítě jako takové, dítě vidí pouze jako přísun peněz a často ho využívá. Dítě následně končí bez peněz. Lektoři tedy dítěti předávají podstatné informace a rady, aby k těmto případným problémům nedocházelo.

Kurzem je také předávána myšlenka toho, že je na sobě potřeba stále pracovat a nevzdávat se po prvním neúspěchu.

V průběhu jednoho roku se projektu zúčastní 165 dětí v deseti vlnách, které souvisí s absolvováním kurzu. Poslední kurz byl na podzim roku 2018 a v současné době se na další kurzy hledají sponzoři, neboť jsou kurzy finančně nákladné.

Dalším projektem jsou „Korálky dětem,“ které učí děti vyrábět šperky. Ty jsou následně vystaveny na e-shopu k prodeji. Děti si jsou tak schopni sami vydělávat. Cílem ovšem později bylo, aby si lidé nekupovali šperky pouze ze soucitu. Na projekt už nebyl dostatek peněz až na konec projekt téměř zanikl. Ačkoliv stále nějakým neorganizovaným způsobem funguje, jedná se už pouze o vedlejší efekt. Zajímavostí tohoto projektu je fakt, který zmiňuje respondent č.3: *„Nejšikovnějšími návrháři byli v kluci v pubertálním věku. Ti však byli líní na to, aby sami šperky vyráběli, a tak si na práci najímali mladší chlapce a dívky. Tím vznikali jakési menší manufaktury, aniž by to někdo řídil zvenčí. Vše to bylo pouze o domluvě dětí“*. Mimo jiné zde byl podporován další směr ke správnému vývoji dítěte, a to komunikace s dalšími dětmi.

Dalším projektem je projekt Patron. Jedná se o projekt, který je v současné době neaktivnějším a nejdůležitějším. Základním kamenem projektu je spolupráce se spolkem

Liga otevřených mužů, která shání patrony pro děti z dětských domovů. Nejdříve tento projekt fungoval pět let pouze pro kluky, neboť v dětských domovech je převaha ženského pohlaví, co se vychovatelů a celkového personálu v dětských domovech týká, a tak zde byla touha poskytnout především mužský vzor chlapcům. Následně se ale patron rozšířil i mezi dívky. Vždy platí 1:1, kdy vždycky jeden patron má pouze jedno dítě, se kterým sdílí svůj život. Je tomu tak, aby byla možnost spolu zažívat kontakt pouze mezi čtyřma očima, kterého je v dětském domově nedostatek. V dětských domovech se jedná o kolektivní výchovu a mít vychovatele jen pro sebe je často nereálné. Natož ve věku pubertálním, neboť pozornost je vždy více směřována spíše k malým dětem. Na projektu je také skvělé, že je zde možnost sledování účinnosti. V dětském domově je s patronem navázán blízký vztah, který poté přetrvává i po odchodu z dětského domova. Patron mladistvému pomáhá se všemi formalitami, se kterými si neví rady, ale jsou si navzájem i kamarády. Pro patrona jsou dána jasná pravidla, která musí být dodržována. Jedná se například o to, že minimálně 1 rok nesmí patron přivést nebo představit dítě ve své rodině. Je to z toho důvodu, aby bylo ochráněno dítě, aby v něm nebyla vyvolávána touha po rodině. První rok je zkušební a může dojít k tomu, že si jedinci nebudou třeba vyhovovat. Je tam proto toto časové omezení. Patron také mladistvému nesmí pomáhat materiálně. Patron nesmí dítěti poskytovat žádné peníze, neboť by zde hrozilo znehodnocení vztahu penězi. Mladistvý by se mohl naučit, že je zde patron jako jakási kasička a mohl by po něm chtít neustále jen peníze, čímž by ho využíval. Proto materiální pomoc ze strany patrona nepřipadá v úvahu.

Vstupním limitem pro vstup do projektu je věk 16let. Dříve bylo vstupním věkem 17let, ale tento věk se neosvědčil, neboť zbývala do odchodu z dětského domova krátká doba a nestihl se navázat tak kvalitní vztah s patronem, a pro vztah je velmi důležité, aby se zformoval ještě za branami dětského domova. *„Patron je nabízen dětem, které jsou bez kriminálních výlevů, které nejsou těžce medikovány, neboť by to ztěžovalo práci patronů. Projekt není nabízen ani dětem, které jsou vysoce inteligentní, neboť o takové děti je postaráno formou jiných organizací a projektů.“* Důležité je také zmínit fakt, že funkce patrona je zcela dobrovolná bez nároku na finanční odměnu. Dalším důležitým pravidlem je, aby se patron s dítětem vídal alespoň 1x měsíčně. Na každého patrona také dohlíží supervizor, který kontroluje, zda jsou dodržována pravidla. V současné době běží projekt po celé České republice, vyjma Moravskoslezského kraje. Moravskoslezský kraj sídlí daleko od sídel supervizorů, a bylo by tak složité spolupracovat. Nyní je zapojeno 56 dětí z 30 dětských

domovů, na které připadá 56 patronů. Nejvíce patronů je v Praze a nejkvalitnější jsou z pohledu respondenta č. 3 v Plzni. Jedná se o dvě města, kde projekt začínal.

6.5 Evidence úspěšnosti projektů

Organizace vede evidenci úspěšnosti projektu „Patron,“ který převýšil očekávání. Múzy dětem očekávali úspěšnost 10-15 %, přičemž úspěšnost projektu vylezla až na 70 %. Projekt trvá přes 6 a půl roku a vztahy, které byly navázány i v první vlně, stále přetrvávají.

6.6 Problémy mladých, se kterými se po odchodu z dětských domovů potýkají

Respondent č. 3 se domnívá, že největším problémem v dané problematice je především nedostatečná péče o ohrožené rodiny. Kdyby se s problémovými rodinami pracovalo lépe a především zavčasu, nebylo by tolik dětí umístováno v ústavních zařízeních a tím by nedocházelo k potřebě tuto problematiku řešit. Realita je bohužel ale jinde. OSPOD neboli orgán sociálně-správní ochrany dětí sice zastává v problematice významnou roli, tato role je ale silně nedostatečná. *„OSPOD se zabývá především formalitami, kdy administrativa zakrývá tolik potřebnou praxi v reálu. Pomoc od státu je také nedostatečná, protože se zaměřuje pouze na pomoc hmotného zajištění. Takové zajištění je rozhodně důležité, dítě ovšem potřebuje také určité zázemí a rady, které jsou pro jeho odchod z dětského domova velmi zásadní pomoci.“* Je také rozdíl v rámci České republiky a různých dětských domovech a dětech, jaká hmotná pomoc je poskytována. Někdy je dítěti při odchodu z dětského domova vyplácena hotovost, někdy jsou dítěti věnovány domácí spotřebiče. Tato forma je ovšem velmi nesystematická.

„Pokud pomoc od státu nefunguje, dochází často k problému, kdy si dítě neví rady a často se tak snaží hledat pomoc u své původní rodiny, kam se vrátí. Toto je ovšem velmi zásadní problém, protože se tím dítě ve většině případů dostává do rizikového prostředí, které pro jeho kvalitní život není vhodné. Rodina bere dítě pouze jako zdroj finančních prostředků a tím dítě zneužívá a okrádá. Dítěti se tedy návrat do rodinného prostředí ve většině případů nedoporučuje. „

Dalším problémem je prostituce, která je chápána jako snadný a rychlý přísun peněz pro obživu. *„Děti z dětského domova jsou často vztahově velmi ploší, nedokážou city*

projevovat ani přijímat, neumí s nimi pracovat, a proto jim pouze sexuální uspokojení často vyhovuje. „

6.7 Změny, které by mohly v problematice odchodu dětí z dětského domova přispět ke zlepšení celého procesu dle slov respondentů

Respondent č. 3: „Nejzásadnější změna by měla přijít především v přípravě dětí na odchod z dětského domova ze strany státu, která je nejdůležitější, ale v současné době velmi nedostačující. Stát poskytuje peníze, ale tím jeho úloha v dané problematice končí. Systém ze strany státu tedy selhává a je potřeba na něm zapracovat. „

Další změna by měla přijít v pomoci rodině. Tato pomoc by měla být především funkční a včasná. Jen tehdy je možné s rodinou kvalitně pracovat a dosáhnout toho, aby děti nekončily v dětských domovech. Rodinám by mohli pomáhat školení odborníci, kteří by s rodinou soustavně pracovali a pomáhali jim řešit jejich problémy. Bohužel se zde však dostáváme k problému, kdy ne každá rodina si problémy uvědomuje a má snahu spolupracovat. Ačkoliv se jedná o nezodpovědnost ze strany rodiny vůči vlastnímu životu a potomkovi, ne vždy má rodina o projevovanou pomoc zájem. Mohlo by se tedy zdát, že se jedná o začarovaný kruh, který nemá řešení.

Pěstounství. Další velké téma, které s danou problematikou souvisí. V naší společnosti je pěstounství bez nějaké silné tradice, o čemž svědčí nízká míra pěstounství v České republice. Na našem území je nejvíce zastoupené pěstounství příbuzenské, kdy si dítě vezme do péče člen rodiny. Zpravidla se jedná o prarodiče či sourozence rodičů. Tato forma pěstounství bývá ale často neúspěšná a dítě v mnoha případech i tak končí v dětských domovech.

7. Komparace projektů

Projektů, které pomáhají dětem s odchodem z dětských domovů, je mnoho a určitě hrají velkou roli v dané problematice. Zastupují nedostatek péče ze strany státu, který pomoc vykonává pouze skrz hmotnou péči.

Projekty „Restart“ a „Patron“ jsou si blízké především nabídkou někoho, kdo se bude dítěti věnovat individuálně a bude tu jen pro něj. Individualita je v dětském domově velmi postrádána, ačkoliv je pro vývoj dítěti velmi potřebná. Každý z nás potřebuje být pro někoho důležitý, potřebuje vědět, že se má na koho obrátit. V dětských domovech je tato potřeba spravována skrze vychovatele, kteří mají ale na starost více dětí najednou, a není tak možné se věnovat každému dítěti zvlášť. I proto vznikly tyto dva projekty, které se snaží poskytnout přítel dětem, které to nejvíce potřebují, a to jsou děti, kterým se blíží odchod z dětského domova. Tyto děti se nachází v situaci, kdy je čeká jedna z nejtěžších zkoušek v životě. Musí se o sebe postarat, a to úplně samy. Dětské domovy často vypouští děti nepřipravené bez znalostí toho, co je tam venku za branami dětského domova čeká. Projekty „Restart“ a „Patron“ proto těmto dětem poskytují někoho, kdo při nich bude stát. Bude jim kamarádem a zároveň pomocníkem v těžké životní situaci. Oba projekty mi přišly velmi podobné, rozhodla jsem se je proto komparovat. Je však důležité podotknout, že Nadační fond funguje necelé tři roky, a tak jej nelze srovnávat se spolkem, který funguje 16 let.

7.1 Finanční zdroje organizací

Společné znaky:

Společným znakem obou organizací je fakt, že se jedná o neziskové organizace a finance tedy získávají od sponzorů za účelem někomu pomoci, nikterak za účelem zbohatnou.

Rozdílné znaky:

Rozdílným znakem je naopak počet sponzorů. V tomto ohledu převyšuje Nadační fond Veroniky Kašákové, které se daří postupně získávat nové a nové sponzory a tím si dokáže zajistit postupný vývoj projektů a jiných aktivit.

7.2 Propagace organizací

Společné znaky:

Společným znakem jsou letáčky, které obě organizace vlastní a také propracované webové stránky, které obsahují základní informace. Webové stránky nadačního fondu jsou velmi přehledně, zatímco webové stránky spolku Múzy dětem působí mírně chaoticky a neúplně.

Rozdílné znaky:

V propagaci se nachází významný rozdíl. Zatímco Nadační fond Veroniky Kašákové aktivně sdílí své činnosti na sociálních sítích, spolek Múzy dětem nikoliv. Nadační fond Veroniky Kašákové se snaží být co nejvíce vidět, Múzy dětem spoléhají na svou dlouhou tradici.

7.3 Pohled na problémy, se kterými se děti odcházející z dětských domovů často potýkají

Společné znaky:

Obě organizace se shodují, že dítě není dostatečně připravováno na odchod z dětského domova a je poté velmi neschopné se o sebe postarat. To má za příčinu, že děti končí bez střechy nad hlavou a často se dopouštějí trestných činností.

Rozdílné znaky:

Zatímco Nadační fond Veroniky Kašákové vidí největší problém v zadlužování, které je zapříčiněno finanční ngramotností, spolek Múzy dětem problém vidí v nedostatečné péči o rodinu, díky níž dítě v dětském domově skončilo.

7.4 Činnosti, které jsou pomocí projektů uskutečňovány

Společné znaky:

Mezi společné znaky, kterými se oba projekty vyznačují jsou jeden průvodce/patron, který je nablízku dítěti. Vytvářejí spolu vztah už za branami dětského domova, který dále přetrvává i po odchodu.

Rozdílné znaky:

Rozdílnými znaky projektů je skutečnost, že v projektu Patron platí pravidla jeden patron na pouze jedno dítě, zatímco projekt Restart se drží pravidla, že jeden průvodce se může individuálně stýkat s více dětmi.

7.5 Úspěšnost projektů

Společné znaky:

Žádné společné znaky v této oblasti nebyly nalezeny.

Rozdílné znaky:

Rozdílným znakem je zde délka doby, po kterou projekty probíhají. Projekt „Restart“ probíhá krátkou dobu, kdy ještě nelze říci, zda je úspěšný či ne, není tedy možné tento projekt hodnotit a vést statistiku úspěšnost.

Projekt „Patron“ probíhá už přes 6 let a statistika úspěšnosti vedena je. Úspěšnost projektů je až 70%, což je velmi příznivé číslo.

7.6 Změny, které by mohly v problematice odchodu dětí z dětského domova přispět ke zlepšení celého procesu dle slov respondentů

Stejně znaky:

Obě organizace se shodují v tom, že je potřeba se zaměřit na práci s rodinou, ze které dítě pochází, aby nemuselo docházet k umístění dětí do dětských domovů v takovém počtu jako doposud. Obě organizace si ale samozřejmě uvědomují, jak moc složitá práce s rodinou může být. Další shoda panuje v oblasti osvojení dětí nebo pěstounské péče. Všichni respondenti nezávisle na sobě zmínili právě danou problematiku. V současné době není systém osvojení a pěstounské péče nastaven správně, a proto není možné, aby mohl kvalitně fungovat. Pokud by se povedlo zkrátit čekací dobu na osvojení, dětí z dětských domovů by ubylo a získaly by možnost žít v rodině.

Rozdílné znaky:

Rozdílné názory se nachází v oblasti vychovatelů. Zatímco respondentky z nadačního fondu jsou názoru, že je potřeba více dohlížet na proškolení vychovatelů v dětských domovech a alespoň jednou ročně se účastnit supervizí, respondent z organizace Múzy dětem se domnívá, že vychovatelé mají dostatek zkušeností a praxe a účastní se proškolení v nových oblastech, že není potřeba dalšího vzdělávání a supervizí.

8. Shrnutí výzkumu

Výzkum byl realizován v první polovině února roku 2019 prostřednictvím rozhovorů a obsahové analýzy. Rozhovorů se zúčastnili tři respondenti ze dvou analyzovaných organizací. Cílem výzkumu bylo popsat, jak fungují dvě vybrané organizace, jak fungují jejich projekty a zda jsou efektivní. Cíl výzkumu byl stanoven tak, abychom byli schopni poznat, jakým způsobem projekty fungují.

V teoretické části je popsána příprava na odchod dětí z dětského domova, které se děti účastní přímo v dětských domovech, a praktická část se zaměřuje na přípravu ze strany neziskových organizací.

Z uvedených dat vyplývá, že práce neziskových organizací je velmi nepostradatelná, neboť činnost v dětských domovech účinně doplňuje. Činnost neziskových organizací se zaměřuje na faktory, ke kterým děti v dětských domovech nejsou připravovány dostatečně. Neziskové organizace s dětskými domovy spolupracují. Veškerá spolupráce probíhá na domluvě. Dětem, které o projekt projeví zájem, je následně poskytnuta osoba, která se jim dostatečně věnuje. Z dat vyplývá, že je osobou proškolená osoba, která se neustále vzdělává.

Práce dvou vybraných projektů se zaměřuje především na to, aby dítě mělo někoho jen pro sebe. Komu by se mohlo svěřit a koho by mohlo požádat o pomoc i po odchodu z dětského domova, kdy si dítě často připadá samo a zoufale. Dítě při odchodu z dětského domova ztrácí domov a všechny blízké osoby, se kterými do této doby bylo v neustálém kontaktu.

Práce průvodce/patrona probíhá individuálně podle aktuálních potřeb dítěte. Soustředí se spolu na školu, práci i hledání bydlení. Průvodce/patron učí dítě zařizovat potřebné formality a zároveň s ním udržuje přátelský vztah. Respondentka č. 1 uvedla, že jedno z dětí se po odchodu z dětského domova dostalo do vězení a dítě bylo velmi překvapené, když za ním průvodkyně přišla i tam. „*Nečekal jsem to. Myslel jsem si, že jsem zklamal,*“ uvedl. Respondentka č. 1 ale uvádí, že nejde o to, že dítě zklame, ale o to, aby se z tohoto problému poučilo. A nepoučí se tím tak, že přijde o své blízké. Spolu jsou naopak silnější a mohou najít lepší řešení. Tento přátelský přístup je veden s každým dítětem, a to si potom připadá silnější pro život venku za branami dětského domova.

Z dat dále vyplývá, že práce průvodce/patrona probíhá dlouhodobě, aby si na sebe s dítětem byli schopni zvyknout a navázat přátelský vztah.

I přesto, že v současné době není možné sledovat efektivnost projektu „Restart,“ je zřejmé, že projekt účinný, stejně jako projekt „Patron,“ je. Tato efektivnost může být zapříčiněna „zapálením“ do práce. Pracovníci neziskových organizací pracují s touhou a odhodláním pomoci. To se poté vykresluje do výsledné práce s dětmi.

Výsledky výzkumu ukazují, že si jsou oba projekty velmi podobné. Mezi výraznější rozdíly můžeme zařadit finanční zdroje. V tomto ohledu převyšuje Nadační fond Veroniky Kašákové, které se snaží postupně získávat stále více a více sponzorů. Spolek Múzy dětem v současné době sponzory postrádá. Dále je potřeba zmínit propagaci. Zde je opět aktivnější NFVK, který veškerou svou aktivitu sdílí přes sociální sítě. Spolek Múzy dětem spoléhají na dlouholetou tradici a propagaci se nevěnují. Rozdílný je také pohled na problémy, se kterými se jedinci po odchodu z dětského domova potýkají. Organizace se shodují, že děti nejsou dostatečně připravovány v dětských domovech, což vede často k trestné činnosti. Spolek Múzy dětem navíc zmiňuje, že je potřeba důslednější práce s rodinou, aby děti v dětských domovech nekončily. Dále je potřeba zmínit délka doby, po kterou projekty fungují. Projekt „Patron“ probíhá už více jak 6 let, zatímco projekt „Restart“ teprve krátce. Nadační fond Veroniky Kašákové také na rozdíl od spolku Múzy dětem zmiňuje potřebu více supervizí vychovatelů v dětských domovech. Spolek Múzy dětem je toho názoru, že proškolení vychovatelů je dostatečné. Posledním, nejvýznamnějším rozdílem je počet dětí pro jednoho průvodce/patrona. Ačkoliv průvodce v projektu „Restart“ se může jednotlivě stýkat s více dětmi, patron projektu „Patron“ se smí vídat pouze s jedním dítětem.

Závěr

Hlavním výzkumným cílem bakalářské práce bylo objasnit, jakým způsobem funguje odchod dětí z dětských domovů, co mu předchází, jaká rizika sebou odchod nese, a následně zjistit, jakou efektivitu v těchto přípravách na samostatný život hrají neziskové organizace, které se na danou problematiku zaměřují.

Příprava na odchod z dětského domova probíhá už ode dne, kdy je dítě do zařízení umístěno a tato příprava se odvíjí od toho, jakým způsobem je v daném zařízení příprava prováděna. Záleží také na tom, zda se dítě po odchodu vrací ke své rodině, kdy dětský domov s rodinou soustavně pracuje. Návrat k původní rodině je ale odborníky nedoporučováno.

Děti opouští dětské domovy při dovršení plnoletosti, ale zpravidla se délka pobytu prodlužuje do doby, než dítě dostuduje. Děti se ale často na odchod těší s vidinou rozhodování si samostatně o svém životě, a tak často odcházejí ve věku 18/19 let.

Aby se děti nepotýkaly po odchodu s finančními či jinými problémy, zakládají neziskové organizace projekty, které dětem s odchodem pomáhají. Spolupráce dětí s pracovníky organizací probíhá ještě za pobytu dítěte v zařízení, aby bylo možné navázat vztah ještě před odchodem a dítě mělo při odchodu jistotu, že se má na koho obrátit. Pokud by byl vztah navazován později, pro dítě by vytvoření blízkého vztahu mohlo být uspěchané a nemuselo by přidělenému jedinci dostatečně důvěřovat.

Teoretická část popisuje dětský domov od historie po současnost, přípravu a samotný odchod dítěte z dětského domova a adolescenci jakožto cílovou skupinu. Jedná se o část mikrosystém. Část makrosystému popisuje legislativu, vztahující se k problematice. Třetí část popisuje neziskové organizace, které se danou problematikou zabývají, a jejich projekty.

Praktická část práce je zaměřena na dvě neziskové organizace – Nadační fond Veroniky Kašákové a spolek Múzy dětem, které vytvořily velmi podobné projekty.

Cílem obou projektů je poskytnout každému dítěti někoho, kdo tu bude pro něj v každé situaci. Dítě se bude mít na koho obrátit v těžkých situacích, se kterými si nebude vědět rady, bude se mít komu svěřit a s kým trávit čas. Dítě má skrze průvodce, v rámci NFVK, a patronů, v rámci Múzy dětem, pocit, že na vše není samo. Tento pocit je pro dítě, obzvláště v takto těžké situaci, kdy ztrácí domov už po druhé v životě, velmi zásadním. Obě organizace byly navzájem komparovány.

Z výsledků vyšlo najevo, že si jsou projekty opravdu velmi blízké. Největším rozdílem je počet průvodců a patronů na dítě. Zatímco NFVK poskytuje jednoho průvodce více dětem, patron spolku Múzy dětem spolupracuje pouze s jedním dítětem. Spolupráce ale poté probíhá velmi podobně. Seznámení dítěte s průvodcem/patronem ještě za branami dětského domova, následně získávána důvěra mezi oběma účastníky a nakonec přátelství. Průvodce/patron se stává nejbližší osobou pro dítě, které ztrácí po druhé domov.

Práce poslouží jako výstup pro teorii v praxi.

Použitá literatura

BĚHOUNKOVÁ, Leona. Fenomén odchodu do samostatného života dítěte vyrůstajícího v náhradní výchovné péči. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. 208 s. ISBN 978-80-87652-87-9.

GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN 8085605287.

HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. 3. vyd. v ČR. Praha: Budka, 1996. ISBN 8090154905.

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-888-0.

KOVAŘÍK, Jiří. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-957-7.

LANGMEIER, Josef, Dana KREJČÍŘOVÁ a Miloš LANGMEIER. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyzologie*. Jinočany: H & H, 1998. ISBN 80-86022-37-4.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny* [elektronický zdroj]. [Brno: Masarykova univerzita. Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky, 2003].

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. 98 stran. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. Vyd. 2. přeprac. a rozš. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-76-1.

SYCHROVÁ, Adriana, ed. *Ústavní péče v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014. ISBN 978-80-7395-757-5.

ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VOCILKA, Miroslav. *Dětské domovy v České republice: (charakteristika jednotlivých dětských domovů)*. Praha: Aula, 1999. 268 s. ISBN 80-902667-6-2.

Legislativní zdroje

Zákon č. 109/2002 Sb. *o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*

Zákon č. 561/2004 Sb. *o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*

Zákon č. 89/2012 Sb. *Zákon občanský zákoník*

Zákon č. 108/2006 Sb. *Zákon o sociálních službách*

Zákon č. 89/2012 Sb. *Zákon občanský zákoník*

Usnesení č. 2/1993 Sb. *Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky*

Sdělení č. 104/1991 Sb. *Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte*

Zákon č. 359/1999 Sb. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*

Vyhláška č. 438/2006 Sb. *Vyhláška, kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních*

č. 458/2005 Sb. *Vyhláška, kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče*

Narizení vlády č. 460/2013 Sb. *Narizení vlády o stanovení částky příspěvku na úhradu péče, částky kapesného, hodnoty osobních darů a hodnoty věcné pomoci nebo peněžitého příspěvku dítěti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy*

Internetové zdroje

Člověk hledá člověka. *Člověk hledá člověka* [online]. [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <https://www.clovekhledacloveka.cz/>

Dejme dětem šanci. *Dejme dětem šanci* [online]. [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <https://www.dejmedetemsanci.cz/>

GOTTWALDOVÁ, Martina a kol. Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života : metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J.J. Pestalozziho Chrudim. Chrudim: Centrum J.J. Pestalozziho, 2006. Dostupné také z: http://www.otevridvere.cz/download/metodicka_prirucka.pdf>

Mapa dětských domovů v ČR. *Asociace Dítě a Rodina* [online]. [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <http://mapa.ditearodina.cz/>

Múzy dětem. *Múzy dětem* [online]. Praha [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <http://www.muzydetem.cz/onas/>

Národní akční plán [online]. , 1-21 [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf>

Nadace Terezy Maxové, nadaceterezymaxove.cz [online]. © 2009, [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <http://www.nadaceterezymaxove.cz/>

Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových, nadacnifondklausovych.cz [online]. © 2003, [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <http://nadacnifondklausovych.cz/>

Nadační fond Veroniky Kašákové. *Nadační fond Veroniky Kašákové* [online]. [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <https://www.nfvk.cz/>

Nadační fond Veroniky Kašákové. *Rejstřík firem* [online]. [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <https://rejstrik-firem.kurzy.cz/05110254/nadacni-fond-veroniky-kasakove/>

Placáková Lucie, Placáková Markéta, Smolíková Kateřina, Vosátka Jakub, Horák Jakub *Integrace dětí z dětského domova do běžného života*. [online]. [cit. 2016-11-30]. Hospodářská a kulturní studia, Provozně ekonomická fakulta ČZU v Praze, 2011. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki1/doku.php?do=export_pdf&rev=0&id=integrace_deti_z_detskeho_domov_a_do_bezneho_zivota

Ústavy děti vcucnou a těžko je rodinám vrací, varuje Marksová. *Raději podpoří pěstouny* [online]. 2015 [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/22601>

